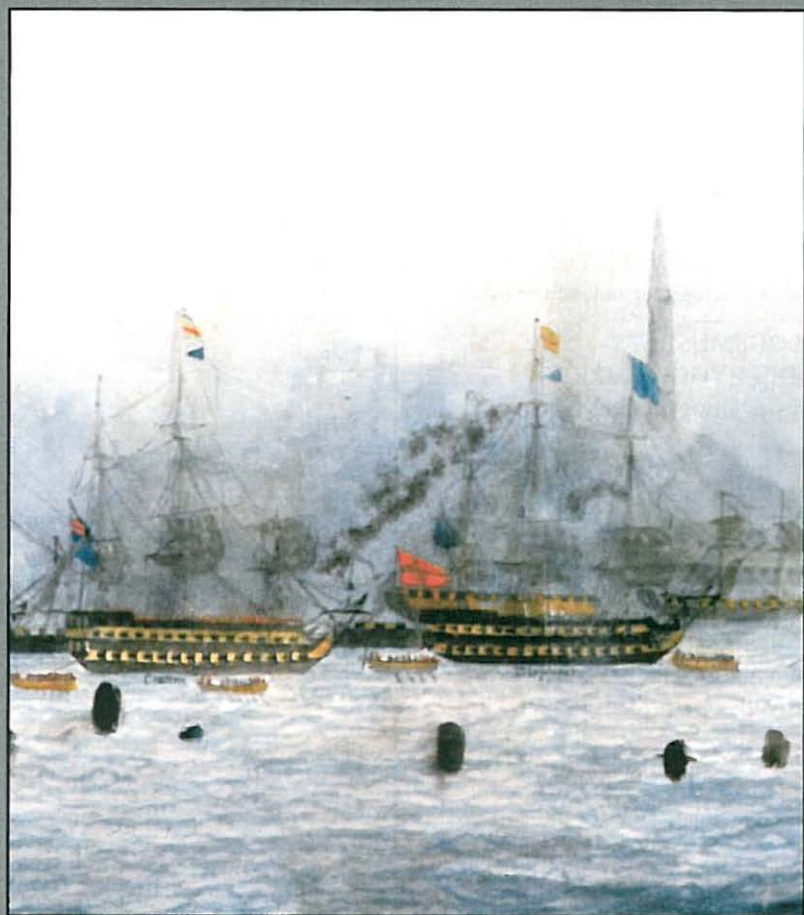

MARINEHISTORISK TIDSSKRIFT

34. årgang

Nr. 1 - Februar 2001

MARINEHISTORISK TIDSSKRIFT

Adresse:

ORLOGSMUSEET
Overgaden oven Vandet 58
1415 København K.
Tlf. 32 54 63 63
Fax. 32 54 29 80
e-mail. info@orlogsmuseet.dk
<http://www.kulturnet.dk/homes/orlm>
Giro nr. 5 18 76 13

Udgives af:

Selskabet
ORLOGSMUSEETS VENNER /
MARINEHISTORISK SELSKAB
Adresse: Orlogsmuseet, se ovenfor.

ORLOGSMUSEETS
MODELBYGGERLAUG
Adresse: Orlogsmuseet, se ovenfor

Redaktion:
Niels M. Probst (ansv.h.)

Lay-out:
Mogens Dithmer

MARINEHISTORISK TIDSSKRIFT

udkommer 4 gange årligt.
Årsabonnement kr. 150.-
Enkelte numre kr. 25.-

Artikler og anmeldelser, der ønskes optaget i tidsskriftet, sendes til ovennævnte adresse. Sidste frist for indlevering af stof er den 10. i månederne januar, april, juli og oktober.

Eftertryk er kun tilladt med tydelig kildeangivelse.

Alle henvendelser vedr. adresseforandringer, fejl ved bladets levering o.lg. bedes rettet til Postvæsenet.

Tryk: B. THORGILS A/S
ISSN 0106.5122

INDHOLD

Artikler:

Lord Nelson - Copenhagen
2. april 1801
En anglofil vurdering
Per Jacobsen 3

Kommentar vedr. artikel i
MT 4/2000: Indsamling og
dokumentation i forbindelse
med uddybning af Flådens Leje,
foråret 2000
Jakob Seerup 37

Andet:

Bogtilbud.
Genoptryk af Ole Feldbæks
bog om Slaget på Reden 39

Meddelelser fra Orlogsmuseets
Modelbyggerlaug 40

Fra Orlogsmuseets billedarkiv 44

Forside:

Nelsons flagskib ELEPHANT med blåt admiralsflag på fortoppen. Udsnit af usigneret akvarel antagelig udført af en engelsk officer. Privateje, p.t. deponeret på Orlogsmuseet.

Lord Nelson – Copenhagen 2. april 1801

En anglofil vurdering

Per Jacobsen

Illustrationer og billedtekster: Red.

Den 9. april 1801 underskrev de britiske forhandlere, Viceadmiral Lord Nelson og Lieutenant-Colonel W. Stewart ombord i HMS LONDON sammen med de danske forhandlere, generalmajor Waltersdorff og kaptajn i Søetaten, Hans Lindholm, den aftale om våbenstilstand, som parterne dagen i forvejen var blevet enige om. Umiddelbart efter ratificeredes aftalen af den øverstkommanderende for den britiske Østersøflåde, Admiral Sir Hyde Parker (1), og senere på dagen blev den ratificeret af den danske regent, Kronprins Frederik. Hermed var den korte krig mellem Storbritannien og Danmark i 1801, som kulminerede i "Slaget på Reden" den 2. april 1801, reelt sluttet, selvom den formelle fredsslutning først fandt sted senere (2).

En gennemgang af dansk søkrigshistorisk litteratur viser en overordentlig varieret vurdering af "Slaget på Reden", rækkende fra konstatering af, at slaget var et eklatant nederlag for den britiske flåde, til nødtvungen erkendelse af et hæderligt dansk ne-

derlag. Sådanne erkendelser er dog som regel ledsaget af undskyldende bemærkninger om, at Nelson kun reddede sig fra et nederlag ved at anvende "ufine" midler i form af en "krigslist" (3). Det følgende er et forsøg på at forklare, hvorfor "Slaget på Reden" eller "Copenhagen" mindes som én af Nelsons 3 store sejre på søjlen på Trafalgar Square i London.

Krigens baggrund.

I efteråret 1800 var Storbritanniens stilling i krigen med Frankrig kritisk. Østrig indgik den 28. November efter slaget ved Marengo våbenstilstand med Frankrig, og Storbritannien var, når bortses fra Portugal, alene i kampen mod Frankrig. Samtidigt skete der tilnærmelser mellem Rusland og Frankrig. Den franske 1. konsul, general Bonaparte, havde lovet Zar Paul, der var blevet valgt som stormester for Malteserordenen, at overdrage Malta, som Frankrig havde erobret fra ordenen i 1798, til ham på ordenens vegne. Storbritannien erob-

rede imidlertid øen i 1800 og nægtede at overdrage den til den russiske zar. Det vakte vrede hos Zar Paul og var baggrunden for hans tilnærmelser til Frankrig. Bonaparte var ikke sen til at udnytte tilnærmelserne bl.a. ved at tilkendegive, at Frankrig ville acceptere de krav om rettigheder for den neutrale skibsfart, som opstilledes bl.a. af Rusland, Sverige og Danmark. Zarens vrede førte til, at han den 5. november lagde embargo på britiske skibe i russiske havne og beslaglagde al britisk ejendom. Den 14. december indgik Sverige og Rusland et forbund om "Væbnet neutralitet", der kort efter blev tiltrådt af såvel Danmark som Preussen. I aftalen fastsloges det, at neutrale skibe skulle have ret til at besejle de krigsførende magters havne, herunder i den såkaldte "port à port"-trafik, at fjendtligt gods, bortset fra kontrabande, skulle være frit, når det fragtedes med neutralt skib ("frit skib giver fri ladning"), at lovlig blokade skulle være effektiv og forudsatte en tæt overvågning af krigsskibe, at neutrale skibe kun skulle kunne tilbageholdes, når der forelå øjensynligt bevis for ulovlig handling, og at en erklæring fra chefen for en konvojs eskorte om, at ladningerne ikke indeholdt kontrabande, skulle udelukke visitation. Herudover indeholdt aftalen meget snævre regler for, hvad der kunne betragtes som kontrabande, og

det betød, at alt, hvad der var nødvendigt til bygning og udrustning af krigsskibe, som f.eks. træ, tovværk, proviant m.v., ikke var kontrabande. Det er indlysende, at Storbritannien, der var fuldstændigt afhængigt af sin flåde og sit søherredømme, ikke under nogen omstændigheder kunne acceptere disse regler, der reelt ville gøre blokaderne af franske havne betydningssløse (4). Ved at tiltræde aftalen gjorde Danmark sig i øvrigt skyld i grov overtrædelse af sine traktatmæssige forpligtelser overfor Storbritannien, idet man efter "Freya"-affæren i 1800 havde indgået en aftale om at opgive konvojering, indtil reglerne for sådan konvojering senere var blevet forhandlet mellem parterne (5). Det ovennævnte indhold af Neutralitetsaftalen var selvsagt alvorligt nok for Storbritannien, men endnu alvorligere var det, at aftalens parter også forpligtede sig til at udruste flådestyrker til at støtte gennemførelse af aftalen (6). En forening af de betydelige danske, svenske og russiske flådestyrker ville udgøre en meget alvorlig trussel mod den britiske trafik på Østersøen, som var af afgørende betydning for den britiske krigsførsel, fordi størstedelen af de forsyninger, som var nødvendige for udrustning af Royal Navy, kom fra dette område. Den britiske regering fandt derfor med rette, at Neutralitetsforbundet, der blev støttet af

Frankrig, var rettet imod Storbritannien, og man besluttede snarest at splitte det (7). Regeringen under William Pitt slog til den 16. december, hvor man stillede den danske og den svenske regering overfor et ultimatum, der gav dem valget imellem udtræden af forbundet eller krig med Storbritannien (8).

Den danske regering meddelte straks efter modtagelse af dette ultimatum, at man fastholdt medlemskabet af Neutralitetsforbundet, og da den britiske regering den 13. januar 1801 fra sin gesandt i København modtog meddelelse herom og om, at Rusland rustede til krig, var krigen en kendsgerning. Der udstedtes straks ordre om embargo på danske, svenske og russiske skibe, og om at danske, svenske og russiske handelsskibe såvel som orlogsskibe skulle opbringes i åben sø, og at danske og svenske kolonier skulle besættes (9). Samtidigt begyndte forberedelserne til afsendelse af en stærk flådestyrke til Østersøen. Sideløbende med forberedelserne til afsendelse af flådestyrken, gjorde man dog et nyt forsøg på at nå en politisk løsning med Danmark. Det unge parlamentsmedlem, Nicholas Vansittart, sendtes til København med instruks om at tilbyde Danmark en defensiv aftale med Storbritannien, hvor man garanterede tilstedeværelsen i danske farvande af

en britisk flådeafdeling på mindst 20 lineskibe med tilhørende fregatter, der sammen med 10 danske lineskibe kunne yde beskyttelse mod svenske eller russiske angreb. Alternativt kunne han tilbyde en neutralitetsaftale, der indebar afvæbning af den danske flåde, og gav den britiske flåde mulighed for uden risiko for dens forbindelseslinier at trænge ind i Østersøen for at tilintetgøre den russiske flåde.

Formering af Østersøflåden.

Beslutningen om at udruste en flåde for om nødvendigt at angribe først Danmark og senere Rusland og Sverige blev truffet tidligt i januar måned, og opstilling af Østersøflåden sattes straks i gang i de forskellige britiske flådehavne og resulterede i en stor og stærk flåde. Ved afsejlingen i marts 1801 bestod den af 23 lineskibe, hvoraf 2 på 98 kanoner, 14 på 74 kanoner, 5 på 64 kanoner, 1 på 54 kanoner og 1 på 50 kanoner, 9 fregatter og sloops, 8 mortérskibe samt et antal kanonbrigger, skonnerter, luggere og kuttere (10). Som øverstkommanderende udpegedes den 61-årige Admiral Sir Hyde Parker med Vice Admiral Horatio Lord Nelson som næstkommanderende samt Rear Admiral Thomas Graves og Rear Admiral Thomas Totty som underførere.

Hyde Parker og Nelson kendte hinanden fra deres tjeneste i Middelhavsflåden, idet Parker havde gjort tjeneste som Captain of the Fleet hos Admiral Lord Hood, medens denne var chef for Middelhavsflåden, og senere havde han været eskadrechef hos Admiral Hotham i dennes periode som chef for Middelhavsflåden. Derefter havde Parker været øverstkommanderende på Jamaica, en tjeneste som han netop havde afsluttet. Nelson var netop vendt tilbage fra tjeneste i Middelhavet og var i januar 1801 blevet udnævnt til Vice Admiral. Det har været diskuteret, hvorfor man valgte Parker, der ikke havde haft nogen særligt spektakulær karriere, som øverstkommanderende fremfor Nelson, der havde høstet laurbær i slaget ved Cape St. Vincent og ved sin tilintetgørelse af den franske Middelhavsflåde i slaget ved Abukir (11). Nogle har ment, at regeringen valgte kombinationen Parker/Nelson, således at den ældre og besindige Parker kunne tage sig af de eventuelle diplomatiske forhandlinger, medens Nelson skulle tage sig af kamphandlingerne, hvis sådanne blev nødvendige (12). Andre har ment, at den ældre og besindige Parker skulle lægge en dæmper på den stridslystne og yngre Nelson (13). Forklaringen er formentlig en anden og ganske enkel. Som nævnt var der tale om en stor flåde, og en nyudnævnt Vice Admiral

L.F. Abott: Viceadmiral Lord Horatio Nelson malet c. 1800.

havde simpelt hen ikke den anciennitet, der efter traditionerne i Royal Navy var nødvendig for at kunne være øverstkommanderende for en sådan styrke. Det udelukkede derfor, at Nelson udnævntes til stillingen (14). Hertil kom, at opstillingen af flåden skulle ske hurtigt, og at Hyde Parker, der ellers var designeret som stedfortræder for Kanalflådens øverstkommanderende, Lord St. Vincent (15), formentlig var den eneste tjenstgørende Admiral, der umiddelbart kunne tiltræde jobbet (16). Når Nel-

son blev næstkommanderende for Østersøflåden, skyldes det formentlig ligeledes, at han, der havde en passende charge, var "ledig på torvet", og derfor kunne tiltræde straks (17). Det forekommer usandsynligt, at den britiske regering på nogen måde skulle have indskrænket Parkers normale ansvar og beføjelser som øverstkommanderende eller have pålagt ham at anvende Nelson til bestemte opgaver, og der foreligger da heller intet, der giver holdepunkter for noget sådant (18).

Regeringen Pitt faldt i begyndelsen af februar måned og afløstes af regeringen Addington. Skiftet medførte, at den hidtidige First Lord of Admiralty, Spencer, afløstes af Kanalflådens hidtidige øverstkommanderende, Lord St. Vincent. Regeringsændringen medførte ikke ændringer i Storbritanniens politik overfor Neutralitetsforbundet og dets medlemmer og heller ikke ændringer med hensyn til Østersøflådens kommandoforhold. Én af de nye Naval Lords i Admiraltetet var i øvrigt Nelsons mangeårige ven, Captain Thomas Troubridge.

Nelson, der var blevet tilkommanderet Kanalflåden med sit flag på SAN JOSEF (19), blev på et tidligt tidspunkt underrettet om, at han var designeret som Parkers næstkomman-

derende (20), og allerede den 5. februar var han klar over, at han skulle skifte sit flag til tredækkeren ST. GEORGE, der var lettere end SAN JOSEF og derfor mere egnet til farvandede i Østersøen (21). Den 17. februar fik han ordre om at underlægge sig Hyde Parker og den 18. februar om at afgå til Portsmouth (Spithead). Ved ankomsten til Portsmouth fik Nelson orlov i 3 dage, som tilbragtes i London. Under opholdet her har han formentligt talt med Parker, der på dette tidspunkt også opholdt sig i London (22), idet han i et brev den 1. marts til Lord St. Vincent kan konstatere, at

"Our friend here is a little nervous about dark nights and fields of ice, but we must brace up; these are not times for nervous systems.." (23)

Bemærkningen illustrerer forskellen i de to admiralers syn på den forestående opgave. Når Nelson i samme brev overfor St. Vincent understregede betydningen af, at operationen gennemføres så hurtigt som muligt, var årsagen måske en fornemmelse af, at Parkers ledelse medførte risiko for tidsspilde (24). Under opholdet i London fik Nelson meddelelse om, at Admiral Parker var rejst til Yarmouth, hvor Østersøflåden skulle samles, og han fik selv ordre til snarest at tage en troppestykke på 600

mand under kommando af Lieutenant-Colonel W. Stewart ombord, og derefter afgå til Yarmouth med de skibe, der skulle indgå i hans eskadre (25). ST. GEORGE og de øvrige skibe, der var bestemt for Østersøflåden, sejlede den 2. marts og ankom til Yarmouth den 6. marts. Næste morgen meldte Nelson, ledsaget af Stewart og sin flagkaptajn, Thomas Hardy sig hos Parker, der på dette tidspunkt endnu opholdt sig i land (26). Mødet var helt formelt, og Parker diskuterede ikke på nogen måde den forestående opgave med sin viceadmiral (27). Der er ikke tvivl om, at mødet med Parker var en stor skuffelse for Nelson, der havde forventet samme åbenhed fra Parker, som han selv brugte overfor sine officerer. Efter en samtale med Parkers Captain of the Fleet, Captain William Domett, blev Nelson klar over, at Parker ikke havde større hastværk med at starte togtet til Østersøen, ligesom han blev klar over, at Parker bevidst undlod at drøfte det forstående togt og sine planer med ham (28). Efter nogen overvejelse skrev han den 7. marts til sin ven, den nye Naval Lord, Thomas Troubridge, og informerede ham om den manglende kommunikation fra Parkers side, og om Parkers tøven med at lette med flåden. Han sluttede brevet med følgende kraftige opfordring:

"Get rid of us, dear friend, and we shall not be tempted to lay abed till 11 o'clock." (29).

Der er ikke tvivl om, at Nelson håbede, at Troubridge ville videregive oplysningerne til Lord St. Vincent. Under hele opholdet i Yarmouth fortsatte Parker med at behandle Nelson køligt, endog således at det blev bemærket af den øverstkommanderende for Nordsøeskadren, admiral Dickson, der kom ombord til Nelson for at udtrykke sin medfølelse (30).

Parkers tøven var uforståelig, fordi han utvivlsomt af regeringen var beordret til at gennemføre angrebet på Danmark, hvis et sådant blev nødvendigt, så tidligt, at flåden herefter kunne nå at angribe den russiske flåde afdeling i Reval, inden den efter tømbruddet kunne forene sig med afdelingen i Cronstadt. (31). Nelson var fuldstændigt klar over operationens hastende karakter, og ville derfor straks være afsejlet til København med de skibe, der var klar, for på Københavns Red at kunne støtte gesandten, Drummonds, og udsendingen Vansittarts forhandlinger med den danske regering (32).

Det henstår i det uvisse, om Nelsons ovennævnte brev til Troubridge havde nogen virkning, men den 10. marts modtog Parker med ridende

kurer fra Admiralitet ordre til at afsejle med de skibe, der var parate, så snart vinden tillod det, medens øvrige skibe måtte følge efter, når de var færdige (33). Flåden lettede herefter den 12. marts.

Under forlægningen fra Yarmouth til Kattegat var Parker stadig reserveret overfor sin viceadmiral. På eet eller andet tidspunkt har Nelson imidlertid modtaget oplysninger enten fra Parker eller fra dennes flagkaptajn (34), idet Nelson den 16. marts i et brev til sin ven, Alexander Davison meddelte, at han endnu ikke havde været ombord hos Parker, og ikke havde modtaget nogen form for officiel underretning. Men herefter konstaterede han, at han var dybt uenig i det, han hidtil havde erfaret om Parkers plan om at ankre ud for Kronborg i stedet for at sejle videre til Københavns Red for give støtte til de diplomatiske forhandlinger. I brevet hedder det:

"....a Danish Minister would think twice before he would put his name to war with England, when the next moment he would probably see his Master's Fleet in flames, and his Capital in ruins; but "out of sighth out of mind", is an old saying. The Dane should see our Flag waving every moment he lifted up his head." (35)

Nogen større fortrolighed fra Parkers side har der dog ikke været tale om, idet Nelson den 20. marts ligeledes i et brev til Davison fortalte, at han dagen i forvejen havde været ombord hos Parker, hvor han blev en time. Han skriver, at han "fandt ud af noget", men at der i øvrigt ikke var tale om den grad af åbenhed, som han selv ville have vist over for sin næstkommanderende (36). Nelson har også beskrevet mødet i et brev til Troubridge. Det fremgår heraf, at Parker under samtalen, da Nelson insisterede på, at man straks skulle gå til København, meddelte, at han ikke ville gå videre, før han havde fået endelige instrukser fra regeringen (37). Nelson gav i brevet udtryk for frustration, fordi han var bange for, at en sådan forsinkelse kunne medføre, at den russiske eskadre i Reval nåede at forene sig med eskadren i Cronstadt, inden man nåede at angribe den.

Efter passage af Skagen blev fregatten BLANCHE afsendt til København under parlamentærflag for at overbringe den britiske regerings instrukser til gesandten, Drummond, der fik ordre til at stille den danske regering overfor et ultimatum om inden 48 timer at acceptere det britiske tilbud. Hvis tilbuddet blev afslået, skulle han meddele det til chefen for BLANCHE, og straks forlade København i fregatten. I tilfælde af, at den danske rege-

rings svar var negativt, havde Parker ordre til straks at iværksætte angrebet på danskerne (38).

Den 20. marts ankrede flåden nord for Kullen, og her modtog Parker med fregatten *ALCMENE* de ventede instrukser (39). Den 22. marts lettede flåde på ny, og om aftenen kom den til ankers mellem Helsingør og Kullen. Næste morgen tidligt kom *BLANCHE* fra København med gesandten, Drummond, og den særlige udsending, Vansittart, der efter sammenbruddet i forhandlingerne, havde forladt København. Vansittart meddelte Parker, at den danske regering havde nægtet at acceptere de britiske forslag, hvorfor han straks kunne indlede fjendtlighederne i overensstemmelse med sin instruks (40).

Parkers instruks (41) er dateret den 15. marts, idet den nye regering på grund af kongens sygdom først formelt blev udnævnt på dette tidspunkt. De fleste ministre var dog i praksis tiltrådt længe inden, herunder de nye medlemmer af Admiralitetet. Der er derfor næppe tvivl om, at Parker inden afsejlingen fra Yarmouth havde modtaget en mundtlig instruks, der svarede til den formelle instruks.

I instruksen fastslås det indledningsvist, at han, så snart som muligt efter at man enten har opnået en aftale

med Danmark eller har nedkæmpet den danske modstand, skal afgå med flåden til Reval, og hvis den russiske flådeafdeling stadig befinder sig der, straks angribe den og tilintetgøre skibe og arsenaler, dog uden at udsætte flåden for unødigt stor risiko (42). Derefter skal han på samme måde angribe flåden i Cronstadt, og hvis det ikke er lykkedes at få en aftale med den svenske regering, skal han til sidst angribe den svenske flåde. Han beordres udtrykkeligt til uden noget som helst tidsspilde at afgå til Østersøen. På baggrund af instruksens forudsætning om, at Danmark på den ene eller anden måde skulle pacificeres inden angrebet på den russiske flåde, kan der ikke være tvivl om, at regeringen forudsatte, at Parker så hurtigt som muligt sikrede sig, at han ikke under angrebet på Rusland havde en fjendtlig dansk flåde i ryggen. Det er også sandsynligt, at man forudsatte flådens tilstedeværelse ved Helsingør eller på Københavns Red under forhandlingerne for at lægge pres på Danmark.

Efter Drummonds og Vansittarts ankomst modtog Parker fra dem oplysninger om de forsvarsforanstaltninger, der var blevet iværksat på Københavns Red. Diplomaterne redegjorde for, at forsvaret var formidabelt og langt oversteg, hvad den britiske regering havde forestillet sig.

Parker havde endvidere drøftelser med de civile lodser, man havde ombord, og med sin Captain of the Fleet, Domett (43). Resultatet var, at Parker fik stærke betænkeligheder ved et angreb på den danske forsvarslinie på Københavns Red, og han indkaldte Nelson og Vansittart til et møde i flagskibet LONDON (44). Dette møde den 24. marts fik afgørende betydning for det fortsatte forhold mellem Parker og Nelson og dermed også for det forestående angreb på den danske forsvarslinie på Københavns Red, idet Nelson fra dette tidspunkt begyndte at påvirke Parkers beslutninger.

Planlægning af angrebet.

Under den lange samtale i LONDON var Nelson blevet overbevist om, at det efter de nye oplysninger om den danske forsvarslinies styrke var Parkers mening at forblive i Kattegat, og der afvente muligheden for en traditionel kamp med den danske flåde (45). Under diskussionerne blev Vansittart udspurgt af Nelson, der fik en række oplysninger, der åbenbart hjalp ham til at overbevise Parker om, at et angreb på København godt kunne gennemføres. Diskussionen mellem de 3 herrer drejede sig herefter om, hvorvidt angrebet skulle gennemføres nord fra, eller om det

skulle ske fra syd efter en forudgående forlægning af flåden gennem Store Bælt. Den endte med, at Parker besluttede at gå gennem Store Bælt (46). Efter mødet udarbejdede Nelson et memorandum til Parker, hvor han nærmere redegjorde for sin opfattelse af den strategiske situation, og for mulighederne for at gennemføre operationen mod den danske forsvarslinie (47).

Først understregede han i memorandumet at det var afgørende nødvendigt at gennemføre angrebet på København så hurtigt som overhovedet muligt, fordi forsvaret ville blive styrket jo længere tid, der gik inden et britisk angreb. Dernæst gennemgik han den faktiske situation på baggrund af Drummonds og Vansittarts oplysninger, hvorpå han gik over til at vurdere mulighederne for gennemførelse af angrebet. Han havde øjensynligt ikke større respekt for Kronborg. Passagen af denne fæstning kunne koste skader på master og rær, men ikke værre, end at de kunne repareres. Derimod tog han afstand fra et direkte angreb på den nordligste del af forsvarslinien, som ikke mindst på grund af fæstningen TREKRONER måtte anses for langt den stærkeste danske fløj. Et sådant angreb ville være "at tage tyren ved hornene" og medføre risiko for stærk beskadigelse og evt. tab af skibe, og det ville være

vanskeligt med den i så fald rådende vind at frigøre evt. beskadigede skibe. I stedet foreslog Nelson, at den danske linie blev angrebet syd fra, idet den her var svagest, og fordi et angreb herfra ville anbringe den britiske styrke mellem den danske linie og evt. forstærkninger fra Rusland eller Sverige, ligesom det ville give mulighed for bombardement af København. Et angreb fra syd på forsvarslinien i Kongedybet kunne efter Nelsons opfattelse gennemføres enten direkte ved forudgående passage øst om Middelgrunden gennem Hollænderdybet eller ved passage af Store Bælt. Der er ikke tvivl om, at Nelson foretrak at angribe efter passage igennem Hollænderdybet, men alternativet, angreb efter passage af Store Bælt, havde også en vis tiltrækning på ham, fordi det efter hans opfattelse gav mulighed for samtidigt med angrebet på København at angribe Reval med en detacheret eskadre, idet han var helt bevidst om, at ødelæggelse af den russiske flåde var nøglen til opløsning af Neutralitetsforbundet (48).

Som nævnt valgte Parker at gå gennem Store Bælt, og flåden lettede den 25. marts med kurs mod Store Bælt. I løbet af formiddagen blev Parker betænkelig ved de navigatoriske vanskeligheder ved passagen af Store Bælt, og efter en kort konference

med Nelson, hvorunder Nelson læste sit memorandum op for Parker, blev det besluttet alligevel at angribe den danske forsvarslinie syd fra efter passage af Hollænderdybet. Herefter vendte flåden og ankrede i eftermiddagens løb ud for Gilleleje (49).

De næste dage, hvor vinden ikke gav mulighed for passage af Sundet, blev benyttet til at udarbejde de foreløbige planer og ordrer for angrebet på den danske forsvarslinie, og det fremgår af Nelsons journal (50), at han her modtog ordre om at overtage kommandoen over en detacheret eskadre bestående af 10 lineskibe, 4 fregatter, 4 sloops, 7 morterskibe, 2 brandere og 12 kanonbrigger til anvendelse på en "særlig opgave". Samtidigt fik han ordre til at skifte sit flag fra tredækkeren ST. GEORGE til todækkeren ELEPHANT under kommando af Captain Foley. Grunden til skiftet var, at ST. GEORGE stak for dybt til at deltage i et angreb med passage af Hollænderdybet.

Nelson havde på grundlag af de oplysninger om det danske forsvar, som han havde fået af Vansittart, allerede bestemt sig for den taktik, som han ville anvende ved angrebet, og han udarbejdede straks et memorandum til sine skibschefer. Det fremgik heraf bl.a., at han agtede at lade skibene ankre med ankertovet ledt ud gennem

Den engelske flåde runder Kronborg. Aquatinte efter maleri af Nicolas Pocock.

en agterport med spring på tovet, således at de ved at stikke ud eller hale ind på tovet kunne skifte plads (51). Skibscheferne blev kaldt om bord til Nelson, der forklarede sine planer for dem. Til hans overraskelse var de ikke alle lige begejstrede. I journalen hedder det således "**..All day employed in arguing and convincing to the different officers the intended mode of attack**" (52).

Vinden blev vestlig den 28., og Parker skiftede til en ankerplads tættere

på Helsingør. Uanset, at han havde ordre til snarest muligt at angribe København, indledte han nu en korrespondance med kommandanten på Kronborg med henblik på at opnå fredelig passage, hvilket naturligvis blev afslået. Resultatet var, at den britiske flåde først littede for at stå forbi Kronborg om morgenen den 30. marts. Passagen af Kronborg skete uden beskadigelser af de britiske skibe. Efter Nelsons råd holdt man sig først midtstrøms, og da det viste sig, at der ikke blev skudt fra den svenske

kyst, holdt man mere over mod den, således at Kronborg's kanoner var uden virkning (53). I formiddagens løb ankrede Nelsons division ud for Tårnbæk, medens Parkers division ankrede lidt nordligere mellem Vedbæk og Hven.

Nelsons forberedelser og planlægning.

Umiddelbart efter ankringen gik admiralerne Parker, Nelson og Graves ledsaget af Lieutenant-Colonel Stewart og Captains Foley og Fremantle ombord i fregatten AMAZON, der var under kommando af Captain Riou, for at foretage en rekognosering af den danske forsvarslinie. AMAZON blev ledsaget af briggen CRUIZER og en lugger. AMAZON ankrede på ny ved flåden over middag, og Nelson traf straks foranstaltninger til at erstatte den afmærkning af Hollænderdybet, der var blevet inddraget af danskerne. Arbejdet med oplodning og udlægning af nye afmærkninger blev påbegyndt om aftenen under ledelse af chefen for CRUIZER, Commander Brisbane.

Der blev herefter holdt et møde i LONDON mellem Parker, Nelson og Graves. Både Parker og Graves var stærkt betænkelige ved det forestående angreb, ikke mindst på grund af

de danske batterier på land, medens Nelson tilbød at lede angrebet, hvortil han mente at skulle bruge 10 linieskibe. Det blev besluttet at foretage en yderligere rekognoscering næste dag under medvirken af artilleriofficererne fra mortérskibene. Om aftenen skrev Nelson i et brev til Lady Hamilton:

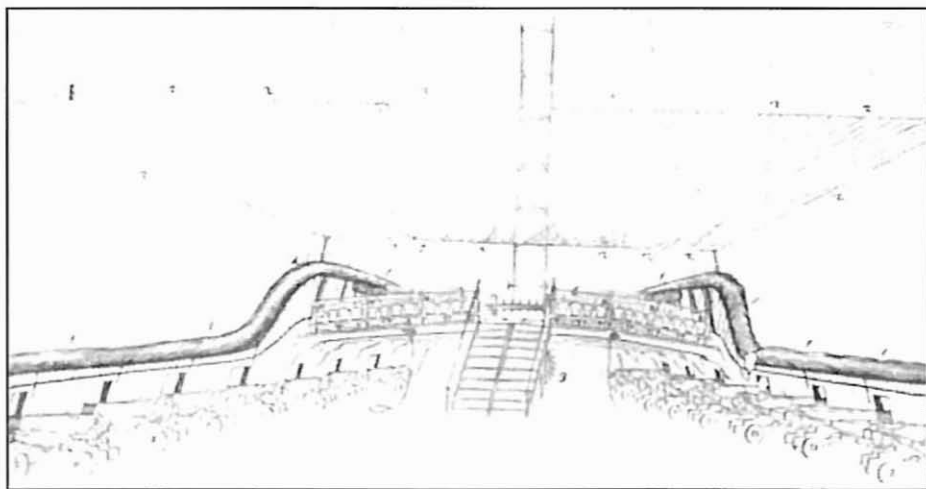
"I have just been reconnoitering the Danish line of defence. It looks formidable to those who are children at war, but to my judgment, with ten sail of the line I think I can annihilate them..."

Den 31. marts om morgenen rekognoscerede admiralerne Parker, Nelson og Graves igen den danske linie ledsaget af Lieutenant-Colonel Stewart, Parkers Captain of the Fleet, Domett og LONDON's chef, Captain Otway. I denne rekognoscering, der også foregik fra AMAZON, deltog også mortérskibenes artilleriofficerer, der skulle vurdere mulighederne for at bombardere Holmen med den ikke udrustede danske flåde og dens magasiner (54). Artilleriofficererne var enige om, at et bombardement kunne gennemføres, dog under den bestemte forudsætning, at den danske forsvarslinie syd for Trekroner var nedkæmpet. Det er vigtigt at bemærke, at de ikke fandt nedkæmpelse af selve Trekroner for nødvendig. Efter re-

kognosceringen afholdtes et egentligt krigsråd om bord i ELEPHANT, hvori deltog Parker, Nelson, Graves samt Domett, Fremantle, Foley, Murray (chef for EDGAR) og Riou samt Stewart. Under mødet diskuteredes ikke blot det forestående angreb, men også de efterfølgende operationer mod Sverige og Rusland. Parker var skeptisk med hensyn til muligheden for at gennemføre et vellykket angreb på den danske linie, og bad Nelson, Graves og Domett om at tilkendegive deres opfattelse skriftligt. Det kan ikke overraske, at Nelson fastholdt, at angrebet kunne gennemføres. Rear-Admiral Graves var imod angrebet, medens Domett gik ind for det (55). Resultatet blev, at Parker fastholdt den allerede truffne beslutning om at angribe den danske linie i Kongedybet syd fra efter forudgående passage af Hollænderdybet, idet han øgede Nelsons detacherede eskadre med yderligere 2 linieskibe, således at han kom til at råde over i alt 12. Samtidigt blev det aftalt, at 3 linieskibe fra Parkers division, for at true den nordlige fløj af den danske linie og for at kunne assistere evt. beskadigede britiske skibe, skulle lette samtidigt med, at Nelson indledte sit angreb på den sydlige fløj (56). Resten af dagen og i løbet af natten fortsattes arbejdet med opmåling og udlægning af bøger i Hollænderdybet. Om morgenen den 1. april flyttede flåden sin ankerplads

tættere på Middelgrundens nordlige ende, og Nelson foretog om formiddagen endnu en rekognoscering af den danske linie. Om eftermiddagen lettede Nelsons eskadre og stod ned gennem Hollænderdybet med AMAZON og CRUIZER i spidsen. Umiddelbart før mørkets frembrud var eskadren bragt til ankers ved den sydlige ende af Middelgrunden (57).

I aftenens løb udfærdigede Nelson den endelige plan (58), der næste morgen skulle udleveres til samtlige skibschefer. Det er karakteristisk for Nelson, at han altid foretog en omhyggelig planlægning af sine operationer. Vi kender ikke planlægningen før slaget ved Abukir, men vi ved, at han flere gange under forfølgelsen af den franske flåde inden slaget diskuterede de forskellige muligheder med sine skibschefer, og at disse forstod de principper, som Nelson anvendte, så godt, at det, da man fik den franske flåde i sigte, ikke var nødvendigt for ham at udstede yderligere ordrer om angrebet (59). Før slaget ved Trafalgar havde han også udarbejdet planer for angrebet på den fransk-spanske flåde (60). Planen for angrebet på den danske forsvarslinie på Københavns Red er imidlertid særlig interessant, fordi Nelson her kunne planlægge på grundlag af en omhyggelig rekognoscering og med sikkerhed for, at de observerede forhold ikke

Øverste batteridæk på et engelsk lineskib under klart skib. Alle tværskotter er fjernet og der er spændt et net ud for at beskytte kanonbesætningerne mod nedfaldende rigningsdele. Efter Feldbæk.

ville ændre sig inden angrebet, fordi skibene i den danske linie var forankret uden mulighed for at skifte position.

Ved Abukir lå den franske linie også for anker, men skibene var fuldt udrustede, og kunne derfor i modsætning til de danske, der ikke førte sejl, skifte position. Ved Abukir koncentrerede Nelson sig derfor i begyndelsen om at ødelægge den franske flådes luv fløj, fordi resten af flåden ikke ville kunne assistere den. Herudover dublerede han de angrebne skibe. Det første hensyn behøvede han ikke at tage i København, og en dublering blev opgivet, fordi man reg-

nede med, at den danske flåde var anbragt så tæt ved Refshalegrunden, at dublering var umulig. De britiske skibe måtte derfor anbringes i linie overfor den danske. På grundlag af observationerne under rekognosceringerne var Nelson overbevist om, at den sydlige danske fløj var den svageste, og at man derfor skulle koncentrere sig om at ødelægge den så hurtigt som muligt. Han havde også lagt mærke til, at der var muligt at placere et skib, der kunne beskyde de sydligste danske skibe langskibs. Koncentrationen af angrebet på sydfløjen, skulle foregå ved, at lineskibene EDGAR, ARDENT, og GLATTON i nævnte rækkefølge skulle passere de

4 sydligste danske skibe og under passage beskyde dem. EDGAR skulle herefter ankre ud for det 5. danske skib, ARDENT ud for det 6. og GLATTON ud for det 7. Herefter skulle ISIS ankre ud for det 2. skib ligeledes under beskydning af det sydligste, og endeligt skulle AGAMEMNON ankre ud for det sydligste. De øvrige skibe BELLONA, ELEPHANT, GANGES, MONARCH, DEFIENCE, RUSSELL og POLYPHEMUS blev i nævnte rækkefølge placeret ud for de øvrige danske skibe, således at POLYPHEMUS var det nordligste placeret ud for blokskibet MARS. Det mest bemærkelsesværdige var, at Nelson ikke placerede sit flagskib ELEPHANT ud for Olfert Fischers standerskib DANNEBROG, men i stedet ud for linieskibet SJÆLLAND, der lå lidt nordligere. Pladsen over for DANNEBROG blev overladt til GLATTON (chef, Captain Bligh) (61). Grunden til denne usædvanlige disposition skal formentlig søges i et bevidst forsøg på, at skabe et gennembrud af den danske linies centrum, således at britiske skibe kunne trænge ind i den derved opståede åbning i linien og beskyde de danske skibe langskibs. GLATTON var velegnet til denne opgave, fordi dens bevæbning bestod af tunge karronader (62), der på kort afstand kunne afgive en ødelæggende ild. Nelsons plan var også usædvanlig på et andet punkt. Det var sædvane, at fregatter og andre

lette fartøjer ikke deltog i det egentlige slag mellem linieskibene (63), men denne regel fraveg Nelson. Som nævnt havde han under rekognosceringen bemærket, at det var muligt at beskyde de sydligste danske skibe langskibs ved at anbringe et skib syd for den danske linie. Det blev fregatten DESIRÉE samt kanonbriggerne, der fik denne opgave. De øvrige fregatter skulle under Captain Riou's kommando være til Nelsons disposition, og det var formentlig tanken, at de skulle udnytte et evt. gennembrud af den danske linies centrum til langskibs beskydning af den danske linie (64). Det var i øvrigt en del af Nelsons plan, at den sydlige danske fløj forventedes tilintetgjort hurtigt, hvorefter ISIS og AGAMEMNON skulle kappe deres ankertøve, sætte sejl og placere sig foran POLYPHEMUS for at styrke den nordligste del af britiske linie.

Angrebet.

Om morgenen den 2. april var vinden ideel for angrebet på den danske linie i Kongedybet, og de britiske skibschefer blev kaldt om bord i ELEPHANT for at modtage deres ordrer. Derefter blev de medbragte lodser og skibenes Masters (navigationsofficerer) kaldt om bord til Nelson, der nu mødte sit første problem, fordi ingen

af dem turde tage ansvaret for at føre flåden op i Kongedybet. Til sidst erklærede Masteren fra BELLONA, mr. Briarly, sig dog villig til at påtage sig opgaven. Det fik muligvis skæbnesvanger betydning for BELLONA, der således under opmarchen måtte savne sin Master, der var om bord i det ledende skib EDGAR (65). Imellem kl. 8 og 9 beordrede Nelson flåden til at lette. Den rantes hurtigt af det første uheld, idet det viste sig, at AGAMEMNON, der skulle være det sydligste britiske lineskib, var kommet for meget i læ, og derfor ikke var i stand til at lægge Middelgrunden op. Nelson besluttede derfor at lade POLYPHEMUS, der skulle have været det nordligste britiske skib, overtage AGAMEMNON's plads. Da formålet med det britiske angreb var at nedkæmpe den danske forsvarslinie syd for Trekroner (66), således at mortærskibene uhindret kunne bombardere den på Holmen liggende danske flåde og dens arsenaler, var dispositionen logisk, fordi POLYPHEMUS's designerede danske modstandere var blokskibene MARS og ELEFANTEN, som begge hørte under kommandør Steen Billes eskadre i selve havneindløbet, hvorfor deres ødelæggelse ikke var nødvendig af hensyn til iværksættelse af et sådant bombardement (67). Også kanonbriggerne under kommando af Commander Rose, der sammen med DESIRÉE skulle

beskyde de sydligste danske skibe langskibs, havde på grund af strømmen problemer med at nå op (68).

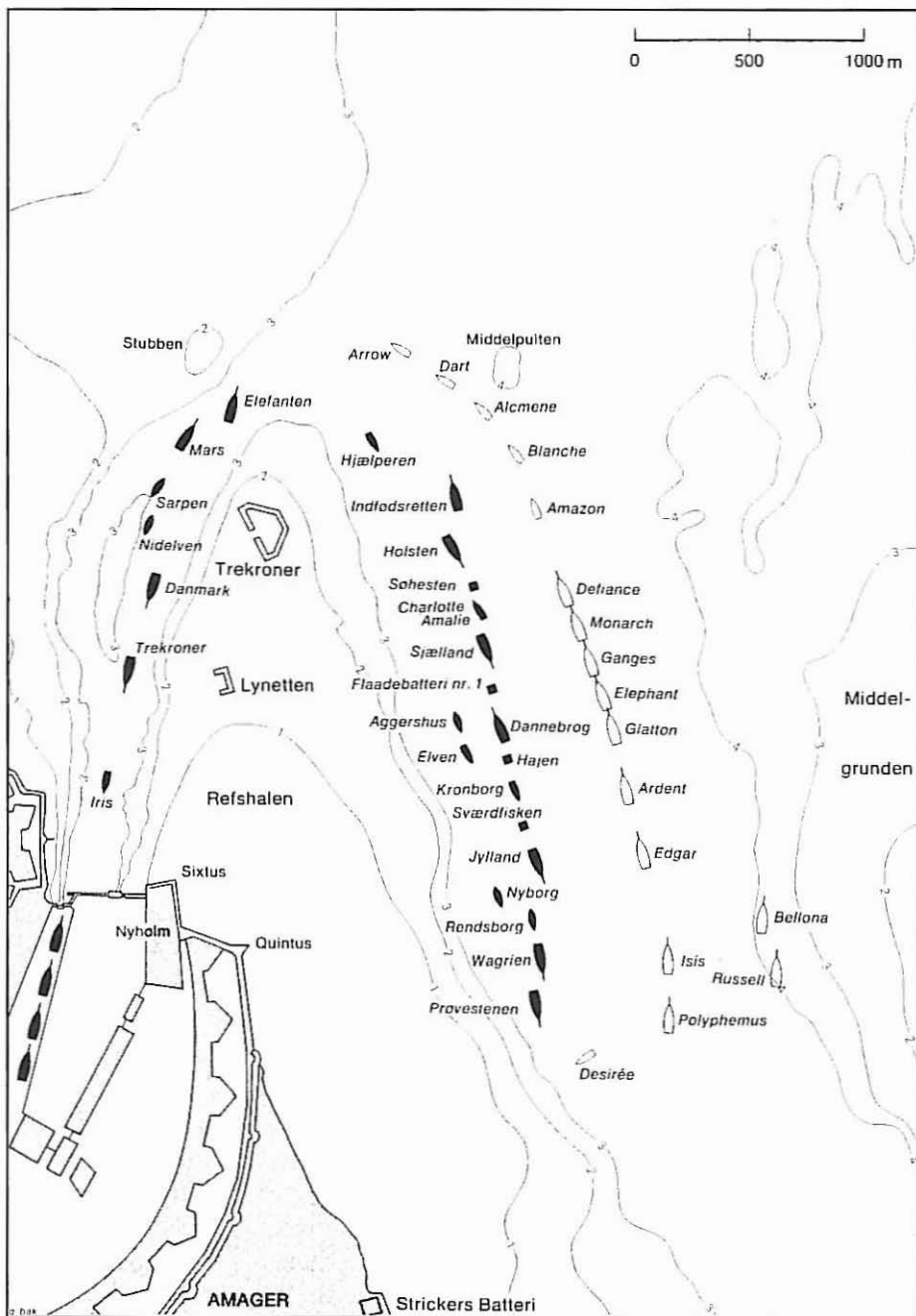
Kl. godt 10 begyndte slaget, da det sydligste danske fartøj, PRØVESTENEN fyrede på det ledende britiske skib, EDGAR, der kort efter kunne ankre på sin position overfor blokskibet JYLLAND. De følgende 4 skibe, ARDENT, GLATTON, ISIS og POLYPHEMUS kom uden problemer på plads i henhold til den af Nelson udarbejdede plan, og det samme gjaldt DESIRÉE, men så hændte det næste uheld. BELLONA, der manglede sin Master, løb på grund på Middelgrunden. Det var derfor afskåret fra at nå sine designerede modstandere, de mindre fartøjer umiddelbart nord for DANNEBROG, men kunne stadig bruge sine kanoner, ganske vist med formindsket effekt på grund af afstanden, men nu mod de 2 sydligste danske skibe, PRØVESTENEN og WAGRIEN (69). Kort efter indtraf det næste uheld. RUSSELL, der efter planen skulle have ankret umiddelbart syd for POLYPHEMUS's oprindeligt designerede position, kom under opsejlingen umiddelbart efter BELLONA, og led nu samme skæbne som den. Heller ikke RUSSELL var ukampdygtig, idet den som BELLONA kunne bruge sine kanoner mod de 2 sydligste danske skibe, men ligeledes med reduceret effekt på grund af afstanden. Nel-

T.E. Lønning: "SLAGET PAA KIØBENHAVNS RHED DEN II APRIL MDCCCII. Taget fra Batteriet paa Amager". Yderst til højre ses fregatten *DESIRÉE*, der beskyder blokskibet *PRØVESTENEN* langskibs.

sons flagskib *ELEPHANT* fulgte umiddelbart efter og undgik at lide samme skæbne som de 2 grundstødte ved at passere på disses vestside i stedet for som oprindeligt planlagt på østsiden. *ELEPHANT* indtog herefter den *BELLONA* tiltænkte plads i linien. *RUSSELL*'s grundstødning betød næppe nogen særlig svækkelse af Nelsons linie, idet dens designerede modstandere som *AGAMEMNON*'s var blokskibene *MARS* og *ELEFANTEN*, der lå nord for *Trekroner*. Derimod betød *BELLONA*'s grundstødning en svækkelse, fordi den britiske linie herved blev for kort, således at angrebet på

de nordligste skibe i den danske linie syd for *Trekroner* foreløbigt måtte overlades til fregatterne under Riou. Det er ikke tanken her at foretage en detaljeret gennemgang af slagets udvikling (70). Det skal blot konstateres, at kampen kom til at vare længere end påregnet af Nelson. Det skyldtes dels, at kampafstanden på grund af lodsernes frygt for grundtvand mod Refshalen blev større end ønsket af Nelson (71), og dels at Nelson havde undervurderet den danske modstandsevne (72). Nedkæmpelsen af den sydlige del af den danske linie skete derfor ikke så hurtigt, som han

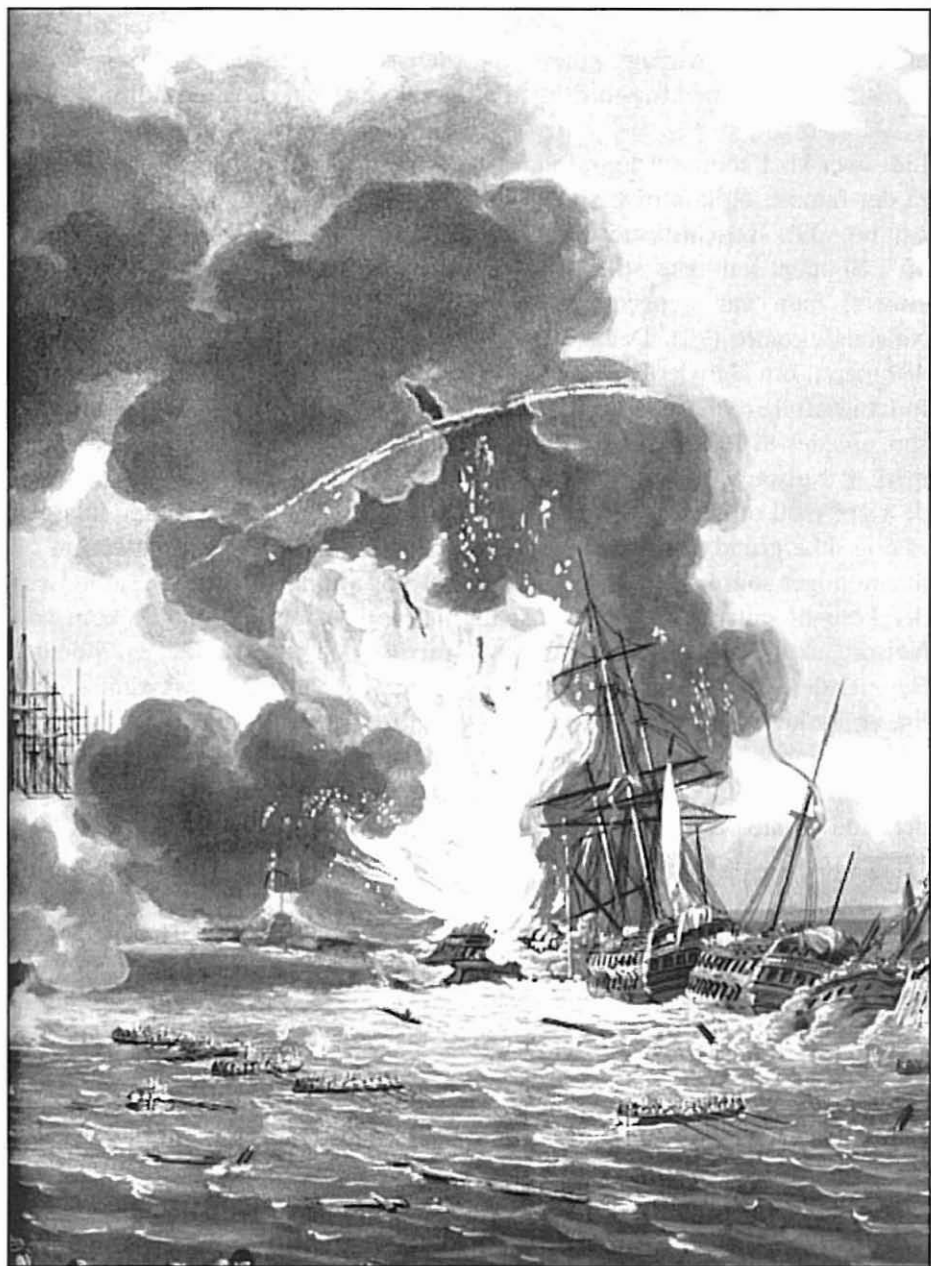
havde håbet, hvorfor POLYPHEMUS og ISIS ikke, som planlagt, kunne frigøres hurtigt til støtte for nordfløjen.

Lidt over kl. 1 sendte Admiral Parker så det famøse og kontroversielle signal no. 39: "**Discontinue the action**". Signalet var ikke stilet til ELEPHANT, men var **generelt** til hele Nelsons eskadre (73). Det har været diskuteret, om signalet beroede på en forhåndsaf tale mellem Parker og Nelson, således at Parker var indforstået med, at Nelson i givet fald kunne lade være med at adlyde det (74). Der er dog ikke grund til at tro, at Parker mente noget som helst andet end det, der kom til udtryk i signalets tekst; Nelson skulle trække sig tilbage. Baggrunden for signalet var formentlig, at Parker ikke på den forholdsvis lange afstand kunne se tegn på, at den danske linie var svækket, men derimod kunne se, at 3 britiske skibe var på grund. Parker, der ikke var særligt offensivt indstillet, var nervøs for sine skibe og derfor parat til at erkende et nederlag for at bevare deres kampevne til senere operationer mod den russiske flåde.

Situationsplan på det tidspunkt da Nelsons ELEPHANT engagerer DANNEBROG. Efter Feldbæk.

Nelson var derimod klar over, **at** den danske linies modstandskraft var ved at blive svækket, **at** de 3 grundstødte skibe ikke var i nogen som helst fare og, **at** et forsøg på at trække sig tilbage forbi Trekroner ville kunne få katastrofale følger i form af mange ødelagte skibe. Han besluttede derfor ikke at adlyde signalet (75). I stedet lod han fortsat signal no. 16: "**Engage the enemy more closely**" vaje. Da skibscheferne, herunder Nelsons næstkommanderende, Rear Admiral Graves, observerede det, fortsatte de kampen (76). Det gjaldt dog ikke fregatterne, der under Riou's ledelse var i kamp på nordfløjen. De adlød signalet, og under vendingen kom ikke mindst AMAZON under en ødelæggende langskibs beskydning, der medførte beskadigelser og store personeltab. Blandt de faldne var AMAZON's chef, Captain Riou.

Som nævnt var den danske linies modstandskraft ved at svækkes, da Parker sendte sit signal, og kort efter brød dens centrum sammen med den virkning, at den britiske flåde kunne koncentrere sig om liniens nordlige fløj, der hurtigt blev nedkæmpet bl.a. ved langskibs beskydning (77). Omkring kl. 2 var den danske modstand næsten ophørt. De fleste skibe var ødelagt, og mange havde strøget (78). Når fartøjer fra de britiske skibe forsøgte at tage skibe, der havde strø-

Dette er sikkert den bedste engelske gengivelse af Slaget på Reden. Nicolas Pocock har tydeligvis gjort omhyggelige forstudier inden han udførte sit berømte maleri i 1806. Midt i billedet ses Nelsons ELEPHANT med det blå admiralsflag på fortoppen. Københavns topografi har dog ikke interesseret kunstneren synderligt!

get, eller hvor modstanden var op-
hørt, i besiddelse, blev de i flere til-
fælde beskydt fra disse og måtte op-
give at tage dem i besiddelse. Nelson
mistede tålmodigheden og bemær-
kede til Stewart, at denne beskydning
måtte bringes til ophør, enten ved at
man sendte en parlamentær i land, el-
ler ved at angribe de skibe, der fort-
satte med at skyde, uanset at de hav-
de strøget, med brandere (79).

DANNEBROG eksploderer. Aquatinte af J.T. Serres.

Han skrev herefter sit berømte brev
til "Danskerne, Englændernes brød-
re", hvori det hed:

"Lord Nelson has directions to spare Denmark when no longer resisting but if the firing is continued on the part of Denmark Lord Nelson will be obliged to set on fire all the floating batteries he has taken, without having the power of saving the brave Danes who have defended them." (80)

Brevet var adresseret til den danske regering (81), og Nelson var meget omhyggelig med at forsegle brevet, inden det blev afsendt (82). Som parlamentar benyttedes Captain Thesiger, der som frivillig indgik i Nelsons stab på grund af sine sprogkunderskaber. Han blev roet ind til blokskibet ELEFANTEN, der, selv om det indgik i forsvarslinien under kommandør Fischer, også fungerede som vagtskib på Københavns Red. Ledsaget af en dansk officer sendtes Thesiger videre til Kronprins Frederik, der på dette tidspunkt befandt sig ved Nordre Toldbod.

Kronprinsen accepterede en øjeblikkelig våbenhvile, men sendte kaptajn Lindholm tilbage med Thesiger for at få uddybet, hvad der i øvrigt var formålet med Nelsons brev. På vejen instruerede Lindholm bl.a. Trekroner om at indstille kampen, og da skydningen ophørte, hejstes også på ELEPHANT parlamentarflag og signal til eskadren om at ophøre med skydningen. Slaget var forbi lidt efter kl. 3, og havde således varet i lidt mere end 5 timer.

Inden Thesigers fartøj vendte tilbage til ELEPHANT, havde Nelson haft en kort konference med Foley og Fremantle med henblik på mulighederne for at angribe Trekroner og kommandør Steen Billes eskadre i havne-

indløbet, såfremt den danske regering ikke ville acceptere en våbenhvile. Begge frarådede det.

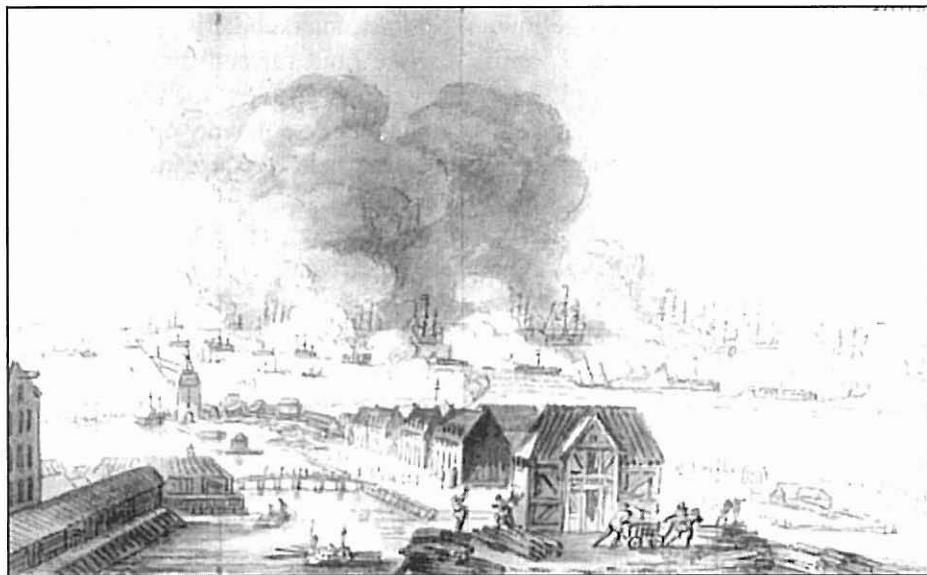
Straks Lindholm kom ombord i ELEPHANT, udfærdigede Nelson sit svar på kronprinsens spørgsmål.

Han meddelte, at formålet med parlamentarflaget var medmenneskelighed, og at han ønskede, at fjendtlighederne skulle ophøre, således at han kunne tage priserne i besiddelse og fjerne fangerne fra dem, således at priserne kunne flyttes eller brændes. Samtidigt erklærede han sig villig til at sætte alle sårede danske fanger i land (83).

Lindholm vendte herefter tilbage til København med Nelsons svar, og blev straks af kronprinsen sendt videre til Admiral Parker sammen med kommandør Steen Bille for at erfare admiralens betingelser for en egentlig våbenstilstand. Parker oplyste om sine betingelser, der i det store og hele svarede til de krav, som var fremført af Vansittart, og Lindholm lovede at vende tilbage med et svar næste morgen. Indtil da var våbenhvilen sikret (84).

Så snart våbenhvilen var sikret, beordrede Nelson GLATTON, ELEPHANT, GANGES, DEFIANCE og MONARCH til at lette for at støde til Parkers division. Under udsejlingen løb ELEPHANT og DEFIANCE på grund. I nattens løb

C.A. Lorentzens arbejds-skitse til hans velkendte maleri. Skitsen har tilhørt Olfert Fischer. Efter Feldbæk.

kom dog alle grundstødte britiske skibe, herunder de 3 der stødte før og under slaget, fri, og mortérskibene blev bragt i position med henblik på bombardement af København (85).

Det har ikke mindst i dansk marinehistorisk litteratur været en almindelig opfattelse, at Nelsons første brev blev sendt for at redde ham fra en kritisk situation, der kunne have udviklet sig til et britisk nederlag. Brevet er blevet karakteriseret som en "krigslist", og det har været betvivlet, at meningen med forslaget om våbenhvile virkelig var "humani-

ty", som anført af Nelson, idet truslen om at opbrænde priserne uden mulighed for at redde besætningerne er blevet betegnet som så umenneskelig, at Nelson næppe ville gennemføre den. Truslen er blevet betegnet som "bluff" (86).

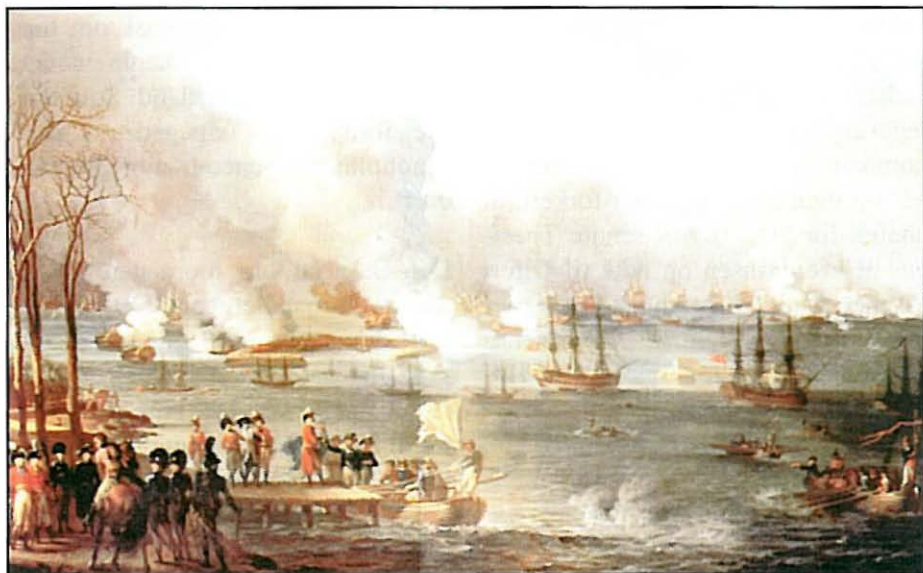
Det kan faktisk udelukkes, at en sådan forståelse af Nelsons brev er rigtig. En forudsætning for, at brevet kunne være en krigslist, måtte enten være, at den britiske flåde på dette tidspunkt faktisk var i en kritisk situation, eller at Nelson i øvrigt ville opnå noget, som han ellers ikke havde

mulighed for. I hans personlige journal lyder indførslen for den 2. april som følger:

"Moderate breeze southerly at ½ past nine made the signal to weigh and to engage the Danish line. The action began at 5 minutes past ten and lasted about four hours, when 17 out of 18 of the Danish line were taken, burnt or sunk. Our ships suffered a good deal. At night went on board *St. George*, very unwell."
(87)

Naturligvis var de britiske skibe medtaget af beskydningen. Det havde Nelsons skibe også været efter slaget ved Abukir, og de var det også efter sejren ved Trafalgar. Det var ganske normalt efter datidens søslag, men det betød ikke, at der forelå nogen kritisk situation. De fleste skibe blev hurtigt repareret af besætningerne under opholdet på Københavns Red, og kun 2, MONARCH og ISIS måtte sendes til England for at blive repareret (88). Endeligt var de 3 grundstødte skibe ikke på nogen måde i fare for at blive ødelagt. Situationen var derfor ikke på nogen måde kritisk, men tværtom fordelagtig for den engelske eskadre. Hvad Nelson i øvrigt skulle kunne opnå ved anvendelse af en "krigslist", er det vanskeligt at se.

Feldbæk anerkender pag. 217, at den danske linie var nedkæmpet, da Nelson sendte sit brev, men mener ikke, at han derved havde opnået **målet**, der efter Feldbæks opfattelse ikke var nedkæmpelse af den danske linie, men **erobring** af skibene, således at mortérskipenes positioner i Kongedybet var sikret. Efter Feldbæks opfattelse havde han derfor ikke løst sin opgave. Denne opfattelse af Nelsons **mål** er forkert. Målet for angrebet på den danske linie og det evt. efterfølgende bombardement var at tvinge den danske regering til at opgive sit medlemskab af Neutralitetsforbundet, og derved sikre, at den britiske flåde kunne trænge ind i Østersøen, uden at dens forbindelseslinier blev truet af et fjendtligt Danmark. Det er derfor rigtigt, at det af hensyn til gennemførelsen af det eventuelle bombardement var nødvendigt, at al modstand i Kongedybet syd for Trekroner blev bragt til ophør, og derfor måtte Nelson tilintetgøre de skibe, der endnu ydede sporadisk modstand, hvis ikke den danske regering beordrede skydningen standset. Erobring af skibene havde kun sekundær betydning for at sikre erobrerens prisepenge.

Den engelske parlamentær, captain Thesiger, afleverer Nelsons brev til kronprinsens adjutant, Lindholm, ved Langelinie. Kunstneren, C.A. Lorentzen synes med det hvide flag at antyde, at det var englenderne, der bad om våbenhvile. Efter Feldbæk.

Der er ikke tvivl om, at Nelson sædvanligvis havde en meget human indstilling (89), men han kunne, når det var nødvendigt, være meget brutal (90). Der er derfor sandsynligt, at truslen i brevet var alvorlig ment. I øvrigt var det på denne tid ikke ualmindeligt, at man i enkeltskibskampe, når modstanderen var alvorligt medtaget, opfordrede til overgivelse (91). Det var derimod ikke almindeligt i kamp i mellem 2 flåder, fordi resterne af den slagne flåde kunne undrage sig videre kamp ved at flygte. Slaget på Reden var anderledes, fordi skibene i den danske linie ikke

havde praktiske muligheder for at sætte sejl og flygte.

Alt tyder derfor på, at motivet for Nelsons brev, som anført i det senere "forklarende brev", faktisk var menneskelige hensyn. Nelson kan dog også have haft et politisk motiv med brevet, nemlig at opfylde den britiske regerings ønske om så vidt muligt at opnå en fredelig aftale med Danmark og om at man, hvis et bombardement blev nødvendigt, skulle søge at begrænse skaderne på København og dens befolkning (92).

Til støtte for, at brevet var en "krigslist", har også den omstændighed, at Nelson sendte brevet til den danske regering (kronprinsen) og ikke til kommandør Fischer, været nævnt, ligesom man har fundet det forkert, at chefen for ELEFANTEN sendte Thesiser til kronprinsen og ikke til Olfert Fischer. Man bør her huske, at Kronprins Frederik faktisk var øverstkommanderende for forsvaret af København og endvidere præsident i Admiralitetet (93), hvilket Nelson, der var blevet orienteret om forholdene af Vansittart, utvivlsomt var klar over. Han måtte derfor anse det for utænkeligt, at Olfert Fischer ville tage stilling til et sådant brev uden at forelægge det for kronprinsen, og det var sikkert en korrekt vurdering.

Våbenstilstandsforhandlingerne.

Om aftenen blev Parkers betingelser for en våbenstilstand behandlet i det danske Statsråd, der ikke kunne acceptere kravene. Imidlertid måtte man også erkende, at der ikke var mulighed for at forhindre, at Parkers mortérskibe bombarderede København. For at undgå det og af hensyn til Rusland, som man frygtede, måtte opgaven være at søge en forhandlingsløsning af en sådan karakter, at Danmark ikke kunne beskyldes for at svigte sine allierede (94). Man ene-

des derfor noget urealistisk om først at tilbyde Parker at mægle mellem Storbritannien og Rusland. Som danske forhandlere udpegedes kaptajn Lindholm og generalmajor Waltersdorff.

Den 3. april om morgenen gik de danske forhandlere om bord i LONDON, hvor man forelagde det danske svar, der naturligvis var helt uacceptabelt for Parker. Det blev nu besluttet, at Nelson om eftermiddagen skulle gå i land for at forhandle direkte med kronprinsen. Under denne forhandling var Nelson i en stærk position. Han vidste, at Danmark ikke kunne forhindre et bombardement af København. Det ville ganske vist være vanskeligt at tilintetgøre den danske flåde igennem et bombardement på grund af de danske skibes spredte placering, og arsenalerne var formentligt allerede tømt for gods, men et bombardement af selve byen ville kunne sprede rædsel og panik i befolkningen, og derved tvinge regeringen til kapitulation. Samtidigt var han klar over, at den danske regerings holdning i høj grad skyldtes, at man var bange for de russiske reaktioner på en dansk aftale om våbenstilstand, og han viste også, at den britiske regering af politiske grunde helst ville undgå et bombardement af København. På den anden side var det nødvendigt for ham så hurtigt

som muligt at nå et resultat, der betød, at den britiske flåde uden frygt for sine forbindelseslinier kunne angribe den russiske flåde i Reval og Cronstadt. Dette sammenholdt med den danske regerings ønske om at opnå en løsning, som kunne accepteres af Rusland, gav gode muligheder for gennem forhandlinger at nå et for Parker acceptabelt kompromis.

Mødet den 3. april mellem Nelson og kronprinsen blev afgørende for det senere forløb af forhandlingerne. Begge parter blev utvivlsomt klar over, at modpartens krav ikke var ultimative, og det blev også klart for kronprinsen, at en midlertidig suspension af Danmarks medlemskab af Neutralitetsforbundet måske ville være tilstrækkelig for Parker, hvis den blev kombineret med en garanti for, at den danske flåde ikke kunne gribe ind i forbindelse med det kommende britiske angreb på den russiske flåde. Tilsvarende har Nelson formentligt fået et indtryk af, at en sådan lempelse af Parkers oprindelige krav om dansk udtræden af Neutralitetsforbundet og total afvæbning af den danske flåde kunne føre til et positivt forhandlingsresultat (95).

I de følgende dage fortsatte de vanskelige forhandlingerne mellem de danske forhandlere, Lindholm og Waltersdorff og de britiske forhand-

lere, Nelson og Stewart. Flere gange var forhandlingerne tæt på sammenbrud, men den 8. april var man så langt, at der var enighed om, at Danmark under våbenstilstanden skulle suspendere sit medlemskab af Neutralitetsforbundet, at den danske flåde ikke måtte færdigudrustes, og at den britiske flåde under våbenstilstanden skulle have adgang til at få forsyninger fra København. Tilbage stod alene spørgsmålet om våbenstilstandens længde, hvor Nelson krævede uopsigelighed i 16 uger og derefter et opsigelsesvarsel på 2 uger, idet han skønnede, at man skulle bruge et sådant tidsrum for at tilintetgøre den russiske flåde. De danske forhandlere kunne ikke gå ind på et så langt varsel, og man blev enige om at henskyde spørgsmålet til direkte forhandling mellem Nelson og kronprinsen. Den fandt sted om aftenen og var tæt på sammenbrud. Til sidst endte man dog med et kompromis, hvorefter våbenstilstanden skulle være uopsigelig i 14 uger, idet den herefter kunne opsiges med 2 ugers varsel (96). Aftalen blev ratificeret næste dag af Parker og kronprinsen.

Samme dag redegjorde Nelson i et brev til den britiske premierminister for sin begrundelse for at indgå aftalen, idet han, hvis aftalen ikke kunne godkendes, ønskede at blive afløst. Han bad om, at man ved vurderingen

af aftalens indhold tog de faktiske og politiske omstændigheder, således som han så dem, i betragtning. Det væsentlige i Nelsons betragtninger var, at aftalen betød, **at** man havde opnået suspension af Danmarks medlemskab af Neutralitetsforbundet, **at** man nu frit kunne sejle ind i Østersøen uden frygt for forbindelseslinierne, hvad Parker efter Nelsons opfattelse ikke ville have gjort med et fjendtligt Danmark i ryggen, og **at** man stadig havde besiddelsen af de danske kolonier og beslaglagt dansk ejendom som preSSION overfor Danmark under de kommende fredsforhandlinger. Nelson gav udtryk for, at man næppe ville have haft mulighed for at ødelægge den danske flåde igennem et bombardement, og at et bombardement af byen ville have været umenneskeligt, og i øvrigt kun ville have gjort Danmark mere fjendtligt (97). Da regeringen meddelte, at man "efter de foreliggende omstændighederne kunne godkende aftalen", blev Nelson skuffet og irriteret (98).

Få dage efter lettede den britiske flåde og forlagde til Østersøen. Tronskiftet i Rusland førte hurtigt til en tilnærmelse mellem Rusland og Storbritannien, og angrebet på Rusland blev foreløbigt opgivet. I begyndelsen af maj måned fik Parker ordre til at overgive kommandoen til Nelson

og selv returnere til England i en fregat. Hjemkaldelsen skyldtes, at man i Admiralitetet havde fået kendskab til hans signal under slaget om at afbryde kampen (99). Den 19. juni blev Nelson efter ønske selv afløst og returnerede til England i briggen KITE.

Afslutning – Sejr eller Nederlag.

I "Marinehistorisk Tidsskrift" 1970 pag. 63 konstaterer H.C. Bjerg, at en debat om, hvem der vandt "Slaget på Reden", næppe vil blive andet end en "skindebat", idet "*man må erkende, at slaget ingen sejrherre havde*". Denne vurdering fastholder Bjerg i MHT 1971 pag. 14. En sådan vurdering forekommer besynderlig i en situation, hvor den britiske eskadre har ødelagt den danske forsvarslinie fuldstændigt, og hvor den danske regering, efter at have bedt om våbenstilstand, må indgå en sådan på betingelser, der i det store og hele imødekommer de britiske krav. Efter sædvanlig sømilitær tankegang er der i en sådan situation tale om en knusende britisk sejr. Feldebæk erkender derimod i "Slaget på Reden" pag. 231, at *kampen* endte med en klar britisk sejr, men pag. 248 ff. synes han at betragte resultatet af *forhandlingerne* som en dansk sejr, fordi resultatet blev "*en ren militær overenskomst*". Denne vurdering synes me-

get formel, idet Nelson reelt opnåede det *politiske* resultat, at Danmark foreløbigt trådte ud af Neutralitetsforbundet, at den britiske flåde kunne opnå forsyninger og, at flådens forbindelseslinier var sikre under den videre forlægning til Østersøen. Når den russiske flåde var slået, ville Danmarks udtræden af forbundet *eo ipso* blive permanent.

Den britiske vurdering af slaget og af Nelsons indsats illustreres godt i et brev, som Lord St. Vincent sendte ham, da han i juni blev afløst i kommandoen over Østersøflåden. Det hedder:

"To find a proper successor, your Lordship well knows, is no easy task; for I never saw a man in our Profession, excepting yourself and Troubridge, who possessed the magic art of infusing the same spirit into others, which inspired their own actions, exclusive of other talents and habits of business, not common to naval characters..... Your Lordship's whole conduct, from your first appointment to this hour, is the subject of our constant admiration. It does not become me to make comparisons; all agree there is but one Nelson. That he may long continue the pride of his Country, is the fervent wish of your Lordship's truly affectionate

St. Vincent"(100)

Som ydre tegn på regeringens bevhægenhed blev Nelsons baroni ophøjet til et Viscounty, og hans næstkommanderende, Rear Admiral Graves blev udnævnt Ridder af Bath Ordenen, medens Parker efter sin hjemkaldelse ikke fik del i æresbevisningerne. Den britiske vurdering af Nelsons indsats før, under og efter "Slaget på Reden" illustreres også af, at *Copenhagen* er det ene af de 3 stednavne på Nelson søjlen på Trafalgar Square.

Noter.

Følgende litteratur er anvendt ved udarbejdelse af artiklen:

- Reginald Bacon: The Jutland Scandal.
- Halfdan Barfod: Vor Flåde i Fortid og Nutid, bd. I.
- Sir John Barrow: The Mutiny of the Bounty.
- Olav Bergersen: Nøytralitet og Krig, bd. II.
- H. Bistrup i TFS 1943: Slaget på Reden i Dansk historie.
- H.C. Bjerg i MHT 1970 og 1971: Diskussion om Slaget på Reden.
- M. Bojesen i TFS 1942 og 1944: Slaget på Reden.
- Ernie Bradford: Nelson. The essential Hero.
- E. Briand de Crèveceur: Olfert Fischer. Jack Broome: Make a Signal, P.C.
- Bundesen: Mindeskrift om Slaget på Reden (særtryk af TFS).
- Geoffrey Callender: The Naval Side of British History.

- Dalhoff-Nielsen i TFS 1942: Slaget på Reden i Dansk Historie og samme i TFS 1943: Slaget på Reden.
- Engström og Frantzen (red): Øresunds strategiske rolle i historisk perspektiv.
- C.V. Evers i TFS 1942: Slaget på Reden i dansk Historie.
- Ole Feldbæk: Slaget på Reden.
- O.L.Frantzen (red): Linieskibet Holsten 1772 – 1814.
- Roy Hattersley: Nelson.
- James Henderson: The Frigates.
- Christopher Hibbert: Nelson, a personal History.
- Richard Hough: The Great War at Sea 1914 – 1918.
- David og Stephen Howarth: Nelson, the immortal Memory.
- Jørgen Højgaard: Tapperhed ærer.
- Poul Ipsen i TFS 1951: I anledning af 150 års dagen for Slaget på Reden 2. april 1801.
- Peter Kemp: History of the Royal Navy.
- Ludovic Kennedy: Nelson and his Captains.
- I.K. Laughton: Nelsons Letters and Dispatches.
- Christopher Lloyd: The Nation and the Navy, samme: The Nile Campaign.
- I. Lundsgaard i MHT 1971: "Copenhagen" den 2. april 1801.
- O. Lütken: Om Peter Willemoes.
- A.T. Mahan: The Influence of Sea Power upon the French Revolution and Empire.
- S.E. Morison: John Paul Jones.
- C. Northcote Parkinson: Britannia Rules, the Classic Age of Naval History.
- Sir Nicolas H. Nicolas: The Dispatches and Letters of Lord Nelson.
- Carola Oman: Nelson.
- Tom Pocock: Horatio Nelson, samme: Nelson and his World.
- Dudley Pope: The Great Gamble, samme: England Expects.
- Robert Southey: The Life of Lord Horatio Nelson.
- R. Steen Steensen (red): Flåden gennem 450 år.
- A.H. Taylor i TFS 1951: The Battle of Copenhagen April 2nd 1801.
- Jørgen Teisen: Danmarks Flåde.
- David Walder: Nelson.
- J.C. Tuxen: Den danske og norske Sømagt.
- Oliver Warner: Great Sea Battles, samme: Nelson's Battles.
- Clennell Wilkinson: Nelson.
1. Nicholas IV pag. 337 ff.
  2. 23/10 1801, reelt ved en aftale mellem Storbritannien og Rusland. Se også Bergersen II pag. 620 ff.
  3. Som det mest grelle eksempel på, at slaget betragtes som et britisk nederlag se Jørgen Højgaard pag. 233. Som eksempler på fremstillinger, hvor det anføres, at "krigslisten" frarøvede Danmark sejren, se Evers i TFS 1942 pag. 501 samt H. Barfod I pag. 353 ff. H.C. Bjerg i MHT 1970 pag. 63 ff. kommer til det resultat, at slaget ingen sejrherre havde, medens Feldbæk erkender det danske nederlag, men harcellerer over "krigslisten", og det samme gør Saabye i "Flåden gennem 450 år" pag. 95. Dalhoff-Nielsen konstaterer, at "krigslisten" hindrede, at "en ikke udsigtsløs kamp" førtes til fuld militær afgørelse, medens såvel Bundesen som Tuxen uden forbehold erkender det danske nederlag.
  4. Bergersen II pag. 159 ff. og Feldbæk pag. 43 ff.
  5. F.eks. Feldbæk pag. 42 f.
  6. Bergersen pag. 162 og Feldbæk pag. 47.
  7. Feldbæk pag. 48, Pope pag. 73.
  8. Se f.eks. Feldbæk pag. 48.
  9. Feldbæk pag. 48. Se om regeringen Pitt's ordre til Admiralitetet, Pope pag. 149 f. og Feldbæk pag. 59. Af særlig interesse med henblik på Nelson's hand-

- linger under og efter slaget er regeringens følgebrev, hvor det præciseres, at den gerne ser, at man undgår et egentligt brud med Danmark, og at man så vidt muligt undgår ødelæggelse af København. Det pålægges heri også Admiralitetet at instruere den øverstkommanderende for Østersøflåden om så tidligt som muligt at orientere de danske myndigheder om, at der intet ondt vil ske, såfremt alle de i København liggende skibe sammen med flådens forbrugsgods udleveres, altså et krav, der var strammere end det, den danske regering faktisk blev stillet overfor, se Pope pag. 150, hvor brevet er citeret.
10. Nicolas IV pag. 293 f. Se også Pope pag. 153 ff., hvor referatet fra det møde i Admiralitetet, hvor Østersøflådens sammensætning bestemmes, citeres.
  11. Se f.eks. Feldbæk pag. 56 f., Warner pag. 108, Pope pag. 45, Taylor i TFS 1951 pag. 163, Bradford pag. 265, Walder pag. 373 f., Southey pag. 175, Bergersen II pag. 350 ff., Barfod pag. 340 f., Bundesen pag. 24 og Såbye pag. 89 f.
  12. Se f.eks. Såbye pag. 89 f. og Bergersen II pag. 350 f. og Feldbæk pag. 56.
  13. Se f.eks. Bundesen pag. 24 og Taylor pag. 163.
  14. Se f.eks. Barfod pag. 340 f. samt Pope pag. 159.
  15. Se f.eks. Pope pag. 44 og Taylor pag. 163.
  16. Taylor pag. 163.
  17. Se brev af 6/11 1800, hvor Nelson søger om udkommando, Nicolas IV pag. 267. Nelson blev Vice Admiral 1/1 1801.
  18. Forholdet var anderledes da Nelson i 1798 var chef for en detacheret eskadre i Middelhavet, hvor First Lord of Admiralty, Spencer foreslog St. Vincent at bruge Nelson som eskadrecbef, jf. Nicolas III pag. 24 og Christopher Lloyd i "The Nile Campaign" pag. 27 f. I forhold til Slaget på Reden var situationen i Middelhavsflåden anderledes, fordi St. Vincent ikke ville have umiddelbar kontakt med chefen for den detacherede eskadre.
  19. Nicolas IV. Dette skib var i øvrigt erobret af Nelson under slaget ved Cape St. Vincent i 1797.
  20. Formentligt omtrent samtidigt med udkommando til Kanalflåden, jf. brev til Lord St. Vincent 17/1 1801, Nicolas IV pag. 273.
  21. Nicolas IV pag. 283.
  22. Pope pag. 171 f.
  23. Nicolas IV pag. 290.
  24. Nicolas IV pag. 290.
  25. Nicolas IV pag. 290. Lieutenant-Colonel Stewart, der under slaget var ombord i Nelsons flagskib ELEPHANT, førte en journal, der få år efter dannede grundlag for en fremstilling af begivenhederne før, under og efter slaget til brug for den første Nelson biografi af Clark og M'Arthur, "Life of Nelson". Stewarts fremstilling er en af de vigtigste kilder til slaget på Reden og er gengivet in extenso hos Nicolas IV pag. 299 ff.
  26. En af årsagerne hertil var, at den 61-årige Parker netop havde giftet sig med en ung pige på 18 år, vist nok en temmelig fyldig ung dame, idet Lord St. Vincent respektløst omtalte admiralinden som "Batter Pudding".
  27. Nicolas IV pag. 300, Bergersen II pag. 357, Pope pag. 186 f. Se navnlig brev til Troubridge citeret pag. 187
  28. Pope pag. 186 f.
  29. Brevet er gengivet hos Pope pag. 187.
  30. Pope pag. 190.
  31. Pope pag. 149 ff.

32. Nicolas IV pag. 300.
33. Parker modtog også et personligt brev fra St. Vincent, hvor denne i stærke vendinger gjorde ham opmærksom på, at han ville skade sig selv, hvis han ikke afsejlede så hurtigt som muligt. Årsagen til brevet var, at St. Vincent havde modtaget underretning om, at Parker ville afvente afholdelsen af et bal, der var arrangeret til ære for den nye Lady Parker. Efter modtagelse af dette brev, blev ballet aflyst, og kort efter afsejlede flåden, jf. Pope pag. 193 ff., jf. også Nelsons brev til Troubridge 11/3 1801, se Bergersen II pag. 358.
34. Nicolas IV pag. 294, se også Warner pag. 110.
35. Ibidem.
36. Nicolas VII pag. CCIV.
37. Pope pag. 240.
38. Pope pag. 239.
39. Bergersen II pag. 362.
40. Pope pag. 259 ff.
41. Instruksens ordlyd gengives hos Nicolas IV pag. 295.
42. Det fremgår forudsætningsvist, at det var meningen så vidt muligt at slå de to flådeafdelinger hver for sig. Det var derfor vigtigt, at Reval eskadren blev nedkæmpet før tøbruddet muliggjorde dens forening med Cronstadt eskadren.
43. Bergersen II pag. 363 f., Pope pag. 261, Taylor pag. 165 og Nicolas IV pag. 300.
44. Pope pag. 262 ff. og Bergersen II pag. 363 ff.
45. Pope pag. 266 ff.
46. Pope pag. 269, Warner pag. 111, Taylor pag. 166 og Bergersen II pag. 365 ff.
47. Gengivet hos Nicolas IV pag. 295 ff. og Pope pag. 281 ff.
48. Se om Nelsons opfattelse af den russiske flåde som nøglen til opløsning af Neutralitetsforbundet Nicolas IV pag. 361, brev af 8/5 1801 til premierministeren, hvori det hedder:
"..besides, to say the truth, I look upon the Northern League to be like a tree, of which Paul was the trunk, and Sweden and Denmark the branches. If I can get at the trunk, and hew it down, the branches fall of course; but I may lop the branches, and yet not be able to fell the tree, and my power must be weaker when its greatest strength is required. If we could have cut up the Russian Fleet, that was my object".
49. Pope pag. 279 ff., Nicolas IV pag. 301, Warner pag. 111 og Taylor pag. 166.
50. Pope pag. 292.
51. Ibidem.
52. Pope pag. 293.
53. Se om korrespondancen med kommandanten for Kronborg og om passagen af denne fæstning f.eks. Pope pag. 295 ff., Nicolas IV pag. 301 ff., Taylor pag. 166, Warner pag. 111 f. og Bergersen II pag. 368 ff.
54. Nicolas IV pag. 302 f., Pope pag. 314 f. og Bergersen II pag. 377 f.
55. Pope pag. 315 ff. og Nicolas IV pag. 303.
56. Pope pag. 317.
57. Pope pag. 321 f., Taylor pag. 170 og Nicolas IV pag. 303.
58. Gengivet hos Pope pag. 348 ff. og Nicolas IV pag. 304 ff. Pope's version stammer fra Nelsons Order Book, medens gengivelsen hos Nicolas stammer fra *Naval Chronicle*, se noten hos Pope.
59. Se f.eks. Lloyd i "The Nile Campaign" pag. 39 f. og brev fra Captain Berry citeret hos Nicolas III pag. 62.
60. Se f.eks. Nicolas VII pag. 89 ff. og 95 samt Pope i "England Expects" pag. 172 ff.
61. Bligh er iøvrigt kendt fra mytteriet på

- det engelske skib BOUNTY i Stillehavet i 1789, hvor han sejlede 3.600 miles i åbent fartøj til Timor med den loyale del af besætningen, se herom Barrow: *The Mutiny of the Bounty*.
62. GLATTON var armeret med 28 stk. 68-pundige karronader på underste dæk og 28 stk. 32-pundige karronader på øverste dæk, Bergersen II pag. 395 f.
  63. Se herom f.eks. James Henderson: *The Frigates*, pag. 16 f.
  64. Pope pag. 349 ff. og Nicolas IV pag. 305 ff.
  65. Pope pag. 356, Taylor pag. 172, Nicolas IV pag. 305 ff. og Bergersen II pag. 397.
  66. Pope pag. 362 f. Vedr. POLYPHEMUS' placering se om artilleriofficerernes vurdering ovenfor i note 55.
  67. Se note 55.
  68. 68 Pope pag. 373.
  69. Pope pag. 370 ff., Bergersen II pag. 398, Nicolas IV pag. 307 og Taylor pag. 173 f.
  70. Detaillerede gennemgange: Bergersen II pag. 398 ff., Bundesen pag. 46 ff., Feldbæk pag. 147 ff., Pope pag. 355 f.
  71. Nicolas IV pag. 308.
  72. Pope pag. 352. Kampen varede lidt mere end 5 timer.
  73. Se om signalet Pope pag. 406 ff. og 514 ff., Warner pag. 121 ff., Taylor pag. 177 ff., Broome pag. 61 ff. og Feldbæk pag. 213.
  74. Pope pag. 514 ff., Warner pag. 121, Nicolas IV pag. 309 og Taylor pag. 177.
  75. Det var 3. gang, at Nelson som senior-officer gjorde sig skyld i eklatant ulydighed. 1. gang var, da han som Commodore under slaget ved Cape St. Vincent brød ud af den sakrosante slaglinie og blokerede for en del af en spanske linie. 2. gang, da han i Middelhavet som chef for en detacheret eskadre af hensyn til forsvaret af Neapel nægtede at efterkomme en ordre fra den øverstkommanderende, Lord Keith, om at koncentrere sine skibe ved Minorca. Nelsons ulydighed kommenteredes senere af Dreadnaught's skaber, Lord Fisher, da han under 1. Verdenskrig kommenterede en admirals optræden på følgende måde: **..he ought to have gone on, had he the slightest Nelsonic temperament in him regardless of signals! Like Nelson at Copenhagen and St. Vincent! In war the first principle is to disobey orders. Any fool can obey orders!**, jf. Hough pag. 139 f.
  76. Se brev fra Rear Admiral Graves til hans broder, hvor det hedder: **Sir Hyde made the signal to discontinue the action before we had been at it two hours, supposing that our ships would all be destroyed. But our Little Hero gloriously said, "I will not move till we are crowned with victory, or that the Commander-in-Chief sends an officer to order me away." And he was righth, for if we had discontinued the action before the enemy struck, we should all got aground and have been destroyed. As it was, both Lord Nelson's ship and the *Defiance* got aground in coming of**, Pope pag. 516.
  77. Feldbæk pag. 183, Bergersen II pag. 419 ff. og Warner pag. 122.
  78. Pope pag. 414 f, Bergersen II pag. 473 og Feldbæk pag. 217.
  79. Nicolas IV pag. 310, Pope pag. 414 ff. og Warner pag. 125.
  80. Nicolas IV pag. 315, Pope 418 og en lidt anden version hos Warner pag. 125.
  81. Bergersen II pag. 471.
  82. Pope pag. 419, Taylor pag. 182, Nicolas IV pag. 310 f. og Warner pag. 125. Denne omhyggelighed med at bruge sit rigtige segl er af flere danske forfattere

- blevet opfattet som et bevis på, at Nelson var i alvorlige vanskeligheder og ved en "krigslist" søgte at komme ud af dem. Faktisk er det sandsynligt, at Nelson alene ønskede at opretholde sin værdighed. Han var som bekendt uhyre selvglad og forfængelig, jf. det berømte møde i det engelske koloniministerium med Hertugen af Wellington, se herom Hibbert pag. 347 f.
83. Teksten til det "forklarende" brev er gengivet hos Nicolas IV pag. 316. Se også Pope pag. 316, Warner pag. 125, Bergersen II pag. 473 f. og Feldbæk pag. 223.
  84. Feldbæk pag. 223 f.
  85. Pope pag. 425 ff. og Bergersen II pag. 474.
  86. Se f.eks. Feldbæk pag. 217 ff., Saabye pag. 95 og Ibsen pag. 158.
  87. Pope pag. 429. Se også Bergersen II pag. 473, hvor kaptajn Lindholms resumé af situationen kl. 3 citeres. Det hedder: **5 af dem** (de 18 danske skibe) **sejle ind og søgte beskyttelse indenfor Trekroner og 13 blev erobrede efter et ærefuldt forsvar af 4½ time.**
  88. Se Bergersen II pag. 545, hvor brev fra Captain Fremantle til Lord Buckingham citeres. Det hedder bl.a.: **We are all fitting as if were at Spithead, though within five miles of Copenhagen.**
  89. Det bedste eksempel er måske den bøn, som Nelson indførte i sin private dagbog umiddelbart før slaget ved Trafalgar den 21. oktober 1805, hvor det bl.a. hedder: **May the Great God, whom I worship, grant to my Country, and for the benefit of Europe in general, a great and glorious Victory; and may no misconduct in any one tarnish it; and may humanity after Victory be the predominant feature in the British Fleet....**, jf. Nicolas VII pag. 139.
  90. Se f.eks. Nelsons instruks til chefen for EURYALUS, Captain Blackwood inden slaget ved Trafalgar, hvorefter fregatterne skulle benyttes til fuldstændig ødelæggelse af fjenden, og hvor det præciseredes, at cheferne ikke skulle tænke på at redde skibe eller mandskab, fordi tilintetgørelse af såvel skibe som mandskab var det vigtigste mål, således at erobring kom i anden række, jf. Nicolas VII pag. 139. Der er her tale om en ordre, der svarer til den, der var medvirkende til, at den tyske Grossadmiral Dönitz efter 2. Verdenskrig blev tiltalt for krigsforbrydelser. Se også om Nelsons holdning overfor de neapolitanske forrædere, herunder admiral Carracciolo, under det neapolitanske opgør efter generobringen af Neapel i sommeren 1799, jf. Nicolas III pag. 384 ff. og 398 ff. samt f.eks. Hibbert pag. 185 ff. og 189 ff.
  91. Se f.eks. Morison pag. 231 om kampen mellem HMS SERAPIS og USS BONHOMME RICHARD.
  92. Jf. ovenfor i note 9.
  93. Feldbæk pag. 220 og Bergersen II pag. 472.
  94. Feldbæk pag. 239 f.
  95. Feldbæk pag. 242, Pope pag. 436 ff. og Nicolas IV pag. 332 f., hvor der citeres et brev fra Nelson af 4. april 1801 til den britiske premierminister, hvori Nelson referer mødet med Kronprinsen. Se også Warner pag. 131 ff.
  96. Nicolas IV, hvor aftalen er citeret
  97. Nicolas IV, hvor Nelson i brev til premierministeren kommenterer og forklarer aftalen.
  98. Se Pope pag. 490 og Nicolas IV pag. 355.
  99. Pope pag. 497, Nicolas IV pag. 352 ff. og Warner pag. 138 ff.
  100. Pope pag. 510.

Kommentar til artikel i Marinehistorisk Tidsskrift 4/2000 "Indsamling og dokumentation i forbindelse med uddybning af Flådens Leje, foråret 2000".

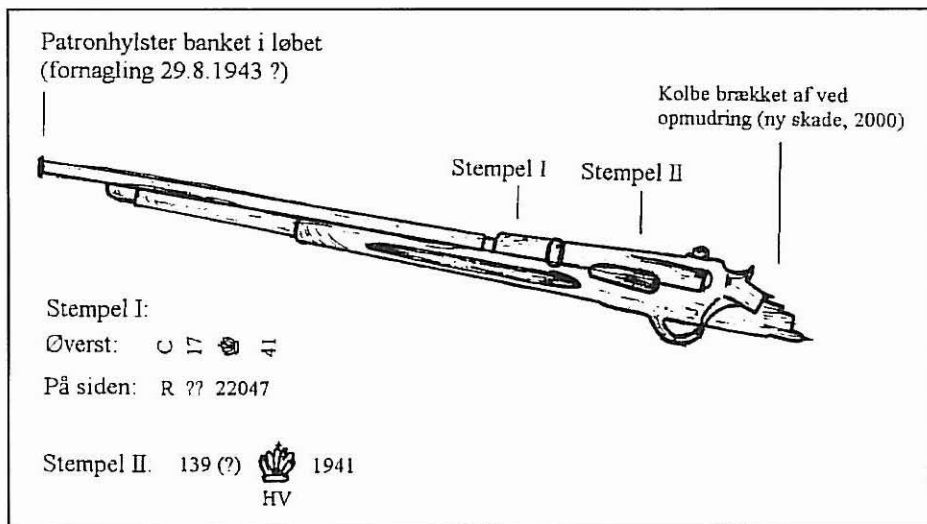

Området, hvor de omtalte skydevåben blev kastet i vandet. Det kgl. Bibliotek.

I sidste nummer af Marinehistorisk Tidsskrift bragte vi en artikel om "Indsamling og dokumentation i forbindelse med uddybning af Flådens Leje, foråret 2000". I artiklen blev der blandt andet beskrevet et par skydevåben, der var blevet kastet i vandet i forbindelse med, at tyskerne overtog Flåden den 29. august 1943. Artiklen har vakt enkelte opmærksomme læsers interesse og undren på grund af beskrivelsen af de opfiskede håndvåben. Her er derfor et par korrektioner og en opfordring til læserne.

Det ældste gevær ser ud til at være en Remington model 1867. Dette gevær er ikke afbildet i artiklen. En læser oplyser, at Marinen under krigen brugte omdannede Remington 1867'ere, der var ændret fra den oprindelige 11 mm. til 8 mm. kaliber. Museets opfiskede eksemplar har alle de karakteristiske kendetegn for disse geværer: Låsedelen, resterne af bajonetstolpen, skæfteringene og sigtekornet, i det omfang, delene ikke er borttæret af rust.

Det andet gevær, der gengives på billedet i artiklen, bliver desværre om-

talt som et Mausergevær. Det er det ikke! Flere læsere har gjort os opmærksom på fejlen, der skyldes et for hastigt skøn. Der er tale om et dansk ingeniørgevær model 1889. I det følgende citeres læserens præcise beskrivelse af geværet:

"...Hanan, der ses tydeligt, er typisk, og på siden af låsestolen kan ses rester af magasinlåget og formentlig patronføreren. På de danske geværer af Krag-Jørgensen type – som gevær 1889 og deres efterkommere – sad, som her, magasinlågets hængsel på forkanten af låget. "Mauseren" havde ikke den opstående hanedel, men kan til gengæld kendes på et sikringsstykke, der skrues på selve bundstykket, og bærer en sikring, der drejer sig om en akse paral-

lelt med piben. Stemplet "HV" og årstallet 1941 betyder ikke "Holmens Vagt", men "Hærens Vaabenarsenal", der netop i denne periode stemplede 89'erne med "HV" og årstal på låsestolen."

I øvrigt henviser læseren til en artikel af A.N. Hvidt: 1889-Geværet i det danske Forsvars Tjeneste; Vaabenhistoriske Aarbøger XIII, København 1966.

Idet vi takker for henvendelserne, giver redaktionen hermed et spørgsmål til læserne. Er det med de angivne stempler muligt at finde ud af, hvilket fartøj, våbnet er kastet over bord fra, og hvem, der gjorde det?

Jakob Seerup

Bogtilbud

Udsnit af en scene fra Slaget på Reden med Flådebatteri nr. 1 og orlogsskibet Dannebrog i baggrunden. Chr. Mølsted malede dette billede i 1901 muligvis som en skitse til et større maleri, formentlig i forbindelse med 100 års jubilæet. Indkøbt til Orlogsmuseet 1999.

Bogen om **SLAGET PÅ REDEN** af professor Ole Feldbæk udkom på Politikens Forlag i 1985 og har længe været svær at få fat i. Derfor har Politikens Forlag i samarbejde med Orlogsmuseet nu besluttet at lade bogen genoptrykke i en let revideret udgave.

Anledningen er det forestående 200 års jubilæum for Slaget på Reden, den 2. april dette år, der vil blive fejret på forskellig vis, bl.a. med forevisning af en nyproduceret storvideo på Orlogsmuseet om denne for Danmark så afgørende begivenhed.

Ole Feldbæks bog vil blive solgt til kraftig reduceret pris, **198 kr.**, fra Orlogsmuseets boghandel. Det vil være muligt at forudbestille et eksemplar på telefon 32 54 63 63 mellem 9 og 16 alle hverdage.

MEDELELSER FRA ORLOGSMUSEETS MODELBYGGERLAUG

Der indkaldes herved til generalforsamling iflg. vedtægterne
i Orlogsmuseets Modelbyggerlaug

Torsdag den 5. april 2001 kl. 19.00 i Orlogsmuseet

Dagsorden:

- 1) Valg af dirigent
  - 2) Formandsberetning
  - 3) Regnskabsaflæggelse
  - 4) Fastsættelse af kontingent
  - 5) Indkomne forslag
  - 6) Valg af bestyrelse og revisor
  - 7) Eventuelt
-

Resterende arrangementer i vintersæsonen 2000 - 2001

Torsdag den 1. marts 2001 kl. 19.00

Temaaften om fremstilling af fittings. Drejning og fræsning, lodning med sølv og tin.
Foredragsholdere er Gert Gray Andersen, Poul Warnekær og Per Jessen.

Søndag den 18. marts 2001

Valby Station kl. 9.00, hjemkomst ca. 16.30.

Udflugt med bus til Overfartsmuseet på Korsør Slot og Marinestation Korsør samt til
Vikingskibsmuseet i Roskilde. (Se efterfølgende).

Søndag den 1. april 2001 kl. 10.00

Udflugt til Langelinie og Orlogsmuseet.

Besøg på Langelinie hvor alle inden- og udenlandske marinefartøjer er samlet. Frokost,
foredrag og videofilm på Orlogsmuseet. (Se efterfølgende).

Torsdag den 5. april 2000 kl. 19.00

Generalforsamling iflg. vedtægterne.

Foredrag med titlen "Brugen af modeller i Søofficersuddannelsen" ved cand. mag. Jakob
Seerup.

Ekskursion til Korsør søndag den 18. marts.

Modelbyggerlauget arrangerer en udflugt med bus til Marinestation Korsør og Overfartsmuseet
på Korsør Slot. På hjemturen lægger vi vejen omkring Vikingskibsmuseet i Roskilde.

På Marinestationen håber vi at kunne se og måske besøge en del af marinens nyere skibe, ligesom
indretningen af en moderne flådebase kan studeres. Korsør Slot er beliggende ganske nær marine-

stationen. I de nyrestaurede bygninger findes et lille museum, som er opbygget omkring færgeforbindelsen Korsør - Nyborg. Museet indeholder en del gode modeller af færger samt diverse effekter fra Danmarks vigtigste færgeforbindelse.

Frokosten indtages i Marineforeningens lokaler.

På hjemturen gør vi et ophold i Roskilde for at se, hvor langt man er kommet med bygningen af kopien af det store krigsskib, vrage nr. 2. Efter dette besøg returneres til Valby, medens snakken går.

Bussen starter fra og returnerer til Valby Station (Mellemtoftevej).

Afgang søndag den 18. marts 2001 kl. 9.00, og hjemkomst kl. ca. 16.30.

Prisen for turen, inklusive frokost med 1 snaps og 1 øl, bliver 200 kr., som betales i bussen.

Tilmelding senest onsdag den 14. marts til Per Jessen, tlf. 45 81 69 15, eller til Orlogsmuseet.

Husk at medtage varmt tøj og eventuelt termokaffe, samt medlemskort til lauet eller Selskabet.

Gæster er meget velkomne.

Udflugt søndag den 1. april.

Slaget på Reden.

I forbindelse med 200-året for Slaget på Reden den 2. april 1801 arrangerer Modelbyggerlauget en udflugt til Langelinie og Orlogsmuseet søndag den 1. april 2001. Arrangementet starter på Langelinie, hvor alle de besøgende marinefartøjer, fra såvel ind- som udland, er samlet. Vi mødes kl. 10.00 ved Isbjørnen og går en tur langs kajen med besøg på de mest interessante af fartøjerne og begiver os derefter til museet. Den medbragte mad spises i Orlogsmuseets cafeteria hvor øl, vand og kaffe vil kunne købes til rimelige priser. Ole Lisberg Jensen fortæller om Slaget på Reden 1801 og viser en videofilm om begivenheden. Tilmelding til arrangementet er ikke nødvendig.

Modelbyggerlaugets montre.

En ny særudstilling er nu arrangeret i laugets dejlige montre på 2. sal i Orlogsmuseet. Ved et utroligt heldigt sammentræf falder vor udstilling, som vi kalder "Jagten på BISMARCK", sammen med to artikler af Per Jacobsen i Marinehistorisk Tidsskrift om "Rheinübung", som var kodenavnet for den operation, der førte til den store jagt på slagskibet BISMARCK og sænkningen af skibet den 27. maj 1941.

Vor udstilling omfatter modeller af alle de skibe, som deltog i operationerne, på tysk side i alt 17 enheder, medens der på engelsk side var involveret 63 enheder, fra hangar- og slagskibe over krydsere og destroyere til u-både, samt op imod 100 fly. Det skal også nævnes, at en model af den svenske krydser GOTLAND er med, det var fra dette skib den første melding om tyskernes udsejling fra Østersøen kom.

Udstillingen er opsat således, at de enkelte eskadrer, som deltog, er vist samlet med angivelse af den lokalitet de udsejlede fra.

Samtlige modeller er i skalaforholdet 1:700 og udlånt af Erik Erhardsen, medens opstillingens billed- og kortmateriale er udvalgt og fremstillet af Per Jessen og Frank Ebbe.

Udstillingen vil blive stående sommeren over.

Kontingentbetaling.

I forbindelse med udsendelsen af medlemslisten for 2001 i begyndelsen af januar har alle laugets medlemmer modtaget et giroindbetalingskort til indbetaling af årskontingentet for 2001 på 150 kr. Man skal bemærke, at sidste rettidige indbetaling var 15. februar 2001 og at manglende indbetaling betragtes som ophør af medlemsskabet.

Vi har selvfølgelig modtaget langt de fleste indbetalinger, men enkelte mangler, og vi opfordrer de sidste restanter til at foretage indbetalingen snarest muligt. Mangler du et giro-indbetalingskort/medlemskort kan dette rekvireres hos laugets kasserer, Peter Maack på telefon 39655483.

Modelbyggerhåndbogen 2000.

En ny udgave af modelbyggerhåndbogen, - nemlig "Modelbyggerhåndbogen 2000" er på vej.

Modelbyggerhåndbogen 2000 indeholder udvalgte artikler, gode råd og vejledninger fra mange forskellige fagbøger og tidsskrifter. Hertil kommer nedskrevne ideer og ofte dyrekøbte erfaringer fra en række af laugets medlemmer, som enten selv har stået overfor vanskelige problemstillinger, eller gennem et langt liv som modelbyggere har udviklet teknikker og metoder, som de har ønsket at indvie andre af laugets medlemmer i.

Håndbogen har været tilgængelig i flere udgaver. Den nuværende udgave er sammensat af afsnit og materiale fra de tidligere modelbyggerhåndbøger, hvortil er tilføjet yderligere materiale.

Håndbogen er systematiseret med et indeks, der løbende vil blive ajourført, efterhånden som håndbogen tilføres flere artikler og materiale af interesse for laugets medlemmer.

Laugets bestyrelse tager sig af den løbende redigering af håndbogen, hvortil alle laugets medlemmer opfordres til at bidrage med egne nedskrevne ideer, erfaringer og råd eller andet interessant materiale. Materialet kan uden problemer være håndskrevet eller sammensat af forskellige tekster, som uanset form, vil kunne indpasses i håndbogens systematik ved hjælp af tekstbehandling og fotokopiering.

Håndbogen vil gratis blive uddelt til laugets medlemmer med faneblade, men uden samlemappe. Suppleringsblade med ajourført indeks vil løbende blive udarbejdet og udsendt en gang om året, - normalt omkring årsskiftet.

Holmen 1968.

Bygningen af dioramaet "Holmen 1968" i størrelsesforhold 1:250 skrider planmæssigt frem. Selvom byggegruppen endnu ikke har alle tegninger og beskrivelser over de mange bygninger og anlæg på Frederiksholm og Dokøen, som projektet foreløbig omhandler, har man alligevel et så omfattende materiale, at man er tæt på at være færdig med samtlige bygninger på Dokøen. Det er bestemt, at færdiggøre modellen af Dokøen med bygninger, kranssystemer, beplantning, veje, kaj- og dokanlæg, inden gruppen giver sig i kast med projektets næste hovedfase, nemlig bygningen af Frederiksholm.

Gruppen er blevet suppleret med yderligere 2 interesserede deltagere, hvilket bl.a. betyder, at gruppen nu også kan komme i gang med bygningen af de første skibe til levendegørelse af dioramaet. De første skibe på programmet er 2 ubåde af henholdsvis Delfinen- og Narhvalen-klassen, begge som helmodeller, idet det er planen, at de begge skal placeres i dok.

En speciel aktivitet er i gang omkring tidstypiske biler i størrelsesforhold 1:250, hvilket foreløbig har vist sig at være en vanskelig opgave, bl.a. fordi de firmaer, især tyske, som beskæftiger sig med den slags, ikke fremstiller modelbiler i den ønskede målestok og iøvrigt heller ikke de ønskede modeller fra 60'erne. Ved hjælp af samtidige fotografier og "postkort" fra København, har gruppen imidlertid godt styr på, hvilke biler det drejer sig om.

Byggegruppen er stadig interesseret i flere deltagere, bl.a. til bygning af de mange skibsmodeller, der naturligvis skal indgå i dioramaet, samt til løsning af "bilproblemet". Interesserede bedes kontakte Poul Beck på telefon 43 90 33 29, eller møde op på laugets tirsdagsaftener kl. 19.00-21.30, hvor Per Jessen og Poul Beck er til stede.

FRA ORLOGSMUSEETS BILLEDARKIV...

Vi har modtaget en del indlæg vedr. billedet i Marinehistorisk Tidsskrift 4/2000, som indikerer, at det viser Danmarks første panservogn, evt. en "mock-up" af samme, købt og skænket den 5/9 1917 til Akademisk Skyttekorps af dir. Erik Jørgen-Jensen. At dømmen efter en indsenders billeddokumentation må det formodes at være et tidligt billede. Samme indsender mener iøvrigt, at billedet er taget på Luftmarinestationen, det senere Margretheholm, og at den dobbelte bro tilhøre for panservognen, er den bro der blev bygget her i 1915 for optagning og søsætning af flyvebådene, hvilket kan være forklaringen på at billedet er dukket op i marineflyver F.W.H. Laubs arkiv. En anden indsender opgiver følgende data, hentet fra "Panser I Danmark" af Ole Drostrup. 1980.

Type: Hotchkiss M1909 (fransk model)

Forsynet med karosseri af Orlogsværftet (panser/stålplader)

I brug: 1917-1920. Bevæbning: 1-4 Madsen MG

Køreegenskaber: Vej - vanskelig at køre, Terræn - uanvendelig. Regist.nr.: HTK 46

Iøvrig kan henvises til Akademisk Skytteforenings jubilæumsskrift fra 1961.

Den heldige vinder blev **Steen Allerup, Callunave 17, 3450 Allerød**, som har modtaget sin præmie.

Vi vil gerne have oplyst, hvad det her viste redskab har været anvendt til?

Svar til Orlogsmuseet senest 2. april 2001.

MARINEHISTORISKE SKRIFTER.

MARINEHISTORISKE SKRIFTER har nu udsendt sit skrift nr. 28, og vi indbyder derfor medlemmerne til tegning af abonnement.

Ved at udfylde nedenstående blanket kan De dels bestille det nye skrift og dels tegne abonnement for de kommende skrifter, hvilket sikrer Dem, at De får skrifterne tilsendt straks, når de udkommer.

Desuden kan De købe de hidtil udsendte skrifter, som der endnu er eksemplarer af til særdeles lave priser:

1. Jørgen H. Barfod: Slaget i Køge Bugt den 1. juli 1677 (1952). Udsolgt*
3. Georg Nørregaard: Fregatten Falster ved Marokko 1753 (1956). 17 kr.
4. Gunnar Olsen, Erik Harremoes, G. Honnens de Lichtenberg og R. Steen Steensen: De danske stræder og Øresundstolden (1958). 20 kr.
8. G. Honnens de Lichtenberg: Larssen fra 64 (1964). 20 kr.
14. Jørgen H. Barfod: Niels Juel. A Danish Admiral of the 17th Century (1977). 20 kr.
16. Ole L. Frantzen: Truslen fra Øst. Dansk-norsk flådepolitik 1769-1807 (1980). 30 kr.
17. Fregatten Bellona's togt til Sydamerika 1840-41. Skibslægen J.H. Lorchs dagbog (1980). 20 kr.
19. Hans Chr. Bjerg (udg.): Lex Rechnitzer. Optegnelser af viceadmiral H. Wenck, kontreadmiral H. Rechnitzer og kommandør A.G. Topsøe-Jensen. Om tilblivelsen af Lov om Søværnet 1932 (1985). 68 kr.
21. Ole L. Frantzen (red.): Linieskibet Holsten 1772-1814 (1988). 60 kr.
22. Jørgen H. Barfod: Flådens Fødsel (1990). 200 kr.
23. Per Wessel -Tølvig (red.): Flådens oprør (1993). 48 kr.
24. Poul Erik Pedersen: Signalering til søs (1995). Flagsignalering i den danske orlogsflåde i perioden 1720-1800. 98 kr.
25. Jørgen H. Barfod: Christian 3.s flåde (1995). 220 kr.
26. Niels M. Probst: Christian 4.s flåde (1996). 220 kr.
27. Jørgen H. Barfod: "Niels Juels Flåde" (1997). 220 kr.
28. Gunnar Olsen og Svenn Storgaard: Flådens skibe og fartøjer 1945-1995 (1998). 149 kr.

Evt. forsendelsesomkostninger skal tillægges.

* Et genoptryk er udarbejdet af Køge Marineforening og kan købes af selskabet for 15 kr.

----- klip ----- klip -----

(udfyldes venligst med blokbogstaver)

Undertegnede: .....

Adresse: .....

Sæt kryds ..... Tegner hermed abonnement på Marinehistoriske Skrifter fra og med skrift nr. 28, "Flådens skibe og fartøjer 1945-1995".

Sæt kryds ..... Bestiller skrift nr.: .....

.....
(underskrift)

Indsendes til Orlogsmuseet, Overgaden oven Vandet 58, 1415 Kbh. K.